

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

ב"ה, ירושלים, יא תשרי תשע"ג, 27 בספטמבר 2012

אל:

מנהלי בתי"ס העל יסודיים
מרכזי מקצוע אזרחות בבתי"ס
מורות ומורים לאזרחות

מאת: אלירז קראוס, מ"מ מפמ"ר אזרחות
בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ואזרחות, ממ"ד

שלום רב,

הנדון: חוזר המפמ"ר לאזרחות מספר 1/א – התשע"ג

עבודת החינוך וההוראה הינה פרופסיה ואמנות והיא מעניקה לעוסקים בה הרבה משמעות. מקצוע האזרחות משלב בתוכו תחומי דעת ונושאים מגוונים החל מרקע היסטורי להקמת המדינה, הרעיון הדמוקרטי והמשטר הדמוקרטי, מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ומשטר ופוליטיקה בישראל. השילוב ביניהם בהוראה הוא בבחינת מלאכת מחשבת. אנו מאחלות לכם ציבור המורים והמורות שתראו ברכה בעמלכם.

אנו ממשיכים גם השנה בשלבים הבאים של יישום תכנית הלימודים החדשה שאושרה בקיץ תשע"א (2011). במקביל, אנו ממשיכים בהטמעת מטלות הביצוע, מתוך תקווה שכל בית ספר וכל מורה ימצאו את הייחודיות המתאימה להם במסגרת זו. מפאת ריבוי הנושאים לעדכון, אנו מפצלים חוזר זה לשני חלקים. חלק מהנושאים יופיעו בחוזר נוסף, שיופץ בזמן הקרוב. פרט לקריאת חוזר זה חשוב לקרוא גם את חוזרי המפמ"ר הקודמים, בהם פורטו הנחיות חשובות לגבי בחינות הבגרות ולגבי מטלות הביצוע. המורים והמנהלים מוזמנים לפנות בשאלות לממלאת מקום המפמ"ר או למדריכי האזרחות, או באמצעות הדוא"ל שכתובתו ezrachut@education.gov.il. פירוט נוסף יינתן בהשתלמויות ובאתר במהלך השנה.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

תוכן העניינים בחוזר זה :

1. בחינת הבגרות ודרכי היבחנות – עמ' 3
 2. תכנית הלימודים המעודכנת והנושאים המחייבים להוראה לשנת תשע"ג - עמ' 4
 3. מטלות הביצוע – עמ' 6
 4. השתלמויות וימי עיון – עמ' 8
 5. הערכת בחינות בגרות – עמ' 12 .
 6. כיתת מצטיינים בכנסת לכתובת עבודות גמר באזרחות עמ' 12
 7. נספחים
- א. נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל , נבחני **חורף התשע"ג** (שאלון רגיל - 34114) - עמ' 14
- ב. נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל , נבחני **קיץ התשע"ג** - חורף התשע"ד (שאלון רגיל - 34114) עמ' 16
- ג. נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל , **נבחני משנה - חורף התשע"ג** [שאלון מורחב - 34204 (מקביל לשאלון 175 - לנבחנים אקסטרניים)] עמ' 25
- ד. מחוץ מעודכן למטלות הביצוע, תשע"ג - עמ' 28
- ה. קריטריונים להגשת מועמדות למטלות ביצוע מצטיינות - עמ' 30
- ו. רשימת השתלמויות הטמעת 2 יח"ל בפסגות ברחבי הארץ תשע"ג - עמ' 33
- ז. קול קורא לכתת מצוינות בכנסת עמ' 34
- ח. רשימת המדריכים לשנת תשע"ג - עמ' 36
- חלק ב' של החוזר יפורסם במהלך חודש אוקטובר וייתחם לנושאים הבאים :
8. תכנית למידה שנתית ובה נושאי לימוד מחייבים לנבחני קיץ תשע"ד - חורף תשע"ה.
 9. עדכון תכנית למידה שנתית ובה לנבחנים אקסטרניים [שאלון 175] ונבחני משנה [שאלון 34204] - קיץ תשע"ג-חורף תשע"ד
 10. תכנית למידה שנתית לנבחנים אקסטרניים [שאלון 175] ונבחני משנה [שאלון 34204] - קיץ תשע"ד - חורף תשע"ה.
 - 12, הוראת אזרחות בחטיבות הביניים
 13. פירוט השתלמויות וימי עיון של המטה לחינוך אזרחי לשנת תשע"ג.

בברכת שנה טובה ומועדים לשמחה ,
בלחה גליקסברג, אלירז קראוס

העתקים :

פרופ' עפרה מייזלס, יו"ר המזכירות הפדגוגית
גב' דליה פניג, ס' יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי
ד"ר אברהם ליפשיץ, מנהל החמ"ד
גב' יפה פס , מנהלת האגף לחינוך על יסודי
מר עבדאללה חטיב, מנהל אגף החינוך לערבים
מר מוהנא פארס, ממונה על החינוך הדרוזי
ד"ר מוחמד אלהיב, ממונה על החינוך הבדואי
ד"ר משה דקלו, מנהל אגף הבחינות
מנהלי מחוזות
מפקחי המחוזות
מפקחים כוללים
מנהלי אגפי / מחלקות חינוך ברשויות המקומיות

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נושא מספר 1 : בחינת הבגרות ודרכי היבחנות

מבנה בחינת הבגרות בשנת תשע"ג נשאר כפי שהיה בשנת תשע"ב. בשאלון ל-2 יח"ל, שאלת העמדה לא תהווה חובה גם בשנה זו, אלא רק שאלת בחירה בפרק ד' של הבחינה.

פירוט סוגי ההיבחנות בתשע"ג:

כל התלמידים (אינטרניים, נבחני משנה ואקסטרניים) מחויבים למבחן בהיקף 2 יחידות לימוד.

נבחני תשע"ג 2013

- אינטרניים : מחויבים לגשת לבגרות בהיקף 2 יח"ל, לפי המבנה הסטנדרטי : שאלון 34114 (בחינה בכתב, משקלה 80% מהציון הסופי) , שאלון 34118 (מטלת ביצוע, משקלה 20% מהציון הסופי)
- אקסטרניים : מחויבים לגשת לבחינה בהיקף 2 יח"ל, שאלון 175 (משקלה 100% מהציון הסופי, ולכן כוללת יותר נושאי לימוד) .

בוגרים המעוניינים להיבחן מחדש (נבחני משנה):

1. נבחן משנה שחסר לו ציון בחינה בכתב (34114) או מעוניין לשפר את ציון הבחינה בכתב בלבד – ייגש לשאלון 34114 בלבד (במועד חורף או במועד קיץ), לפי פירוט החומר המחייב ללמידה המתפרסם בחוזר זה.
2. נבחן משנה שחסרה לו מטלת ביצוע (34118) , או שמעוניין לשפר את ציון מטלת הביצוע – אינו יכול להגיש שוב מטלת ביצוע, כיוון שכבר אינו תלמיד בית ספר. על כן, עליו לגשת לשאלון בכתב בהיקף 2 יח"ל מלאות, שאלון שמספרו 34204. משקלו של שאלון זה 100% ממשקל הציון הסופי (ולא 80% בלבד), והוא מחליף את השאלון בכתב (34114) ואת מטלת הביצוע (34118) גם יחד. מבנה הבחינה יהיה זהה לשאלון הבחינה בשאלון 34114, אך היקף החומר הנדרש לבחינה רחב יותר. החומר הנוסף בשאלון זה יכול להופיע בכל פרקי הבחינה. שימו לב! שאלון זה מיועד לנבחני משנה בלבד. [זהה לשאלון 175 לנבחנים אקסטרניים].

עולים חדשים

- שתי יחידות לימוד עולים חדשים, שאלון 34202 :
 - תלמידים עולים חדשים מחויבים להבחן בהיקף 2 יח"ל.
 - **תלמידים שזכאים למבחן עולים חדשים, אינם צריכים להגיש מטלת ביצוע, הם מחויבים רק למבחן בכתב.**
 - תלמידים עולים חדשים שבוחרים לגשת לתוכנית הרגילה, זכאים לקבל 10 נקודות בונוס על הבחינה בכתב (34114), וחייבים להגיש מטלת ביצוע (34118), כמו כל תלמידי הכיתה. על העבודה (מטלת ביצוע) אין מקבלים בונוס .
 - עולים חדשים, שהם נבחנים אינטרניים או נבחני משנה – ייבחנו בשאלון 34202. עולים חדשים אקסטרניים ייבחנו בשאלון שמספרו 176.

תזכורת חשובה:

כפי שפרסמנו כבר בעבר, המינימום הנדרש להוראת אזרחות בחטיבה העליונה (2 יח"ל) הוא היקף של 6 שעות הוראה. השעות צריכות להיפרס על פני שתי שנות לימוד לפחות. ניתן להיבחן בבחינת הבגרות בכתב בכיתה י"א או בכיתה י"ב. אין הכרח לגשת לבחינה בכתב ולמטלת הביצוע באותו מועד.

בחינות בע"פ

להלן התנאים בהם חייב לעמוד מורה המעוניין לשמש כבוחן בחינות בע"פ באזרחות:

1. המורה הבוחן אינו מלמד את התלמיד הנבחן בע"פ בשנה"ל הנוכחית.
2. המורה הגיש לבחינות בגרות באזרחות לפחות 4 פעמים במרוצת 7 השנים האחרונות
3. על המורה להיות בעל אישור השתלמות שנתית מהמפמ"ר, לפחות משנה"ל **התשע"א**

הערות:

- 0 התנאים הנ"ל פורסמו בחוזר מנכ"ל סד/3(א) התשס"ד, וע"י האגף ללקויי למידה.
 - 0 **בניגוד לעבר**, אין לשלוח טופס אישור מורים בוחנים בעל פה באמצעות הדואר או הפקס, אלא באמצעות המערכת הממוחשבת הייעודית לכך באתר אוח משרד החינוך :
 - 0 http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Portal/TofesBochanim.htm. התשובות יתקבלו גם הן באמצעות המערכת בלבד.
- האישור לבחינה בע"פ רלוונטי רק לגבי בחינת הבגרות. לגבי מטלת הביצוע, אין לו משמעות, שכן המדובר בעבודה, והיא מוגשת באופן קבוצתי.

נושא מספר 2: תכנית הלימודים המעודכנת והנושאים המחייבים להוראה לשנת תשע"ג

בחודש יולי 2011 (תמוז תשע"א) פורסמה תכנית הלימודים המעודכנת לחטיבה העליונה. אנא ראו באתר המפמ"ר:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/MafmarEzrachut/ChativaElyona/TochniyotLi

צוות ההדרכה ערך חישוב מחודש של מספר השעות הנדרש להוראת כל אחד מהנושאים בתכנית הלימודים (סה"כ מלוא התכנית: 180 שעות, ראו באתר). בפועל, מלמדים בכיתות י"א-י"ב 150 שעות בלבד, מתוכן 30 שעות (20%) מוקדשות למטלת הביצוע. לפיכך, פירוט פרקי ההוראה המחייבים לבחינות הבגרות נקבע בהתאם למספר השעות הריאלי העומד לרשות המורים בפועל. יישום תכנית הלימודים המעודכנת מתבצע בשלבים והנושאים הנכללים בה נכנסים בהדרגה לפרקי ההוראה המחייבים לבחינת הבגרות.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

להלן השלבים להטמעת התכנית :

- א. בשנת תשע"ב הוכנסו כמה עדכונים לתכנית הלמידה השנתית על פיה נבחנו התלמידים.
- ב. תלמידים הנבחרים במועד חורף תשע"ג ילמדו לפי התכנית שנלמדה לקראת קיץ תשע"ב. רשימת הנושאים המחייבים לנבחני חורף תשע"ג – **ראו בנספח א**.
- ג. רשימת הנושאים המחייבים לנבחני קיץ תשע"ג וחורף תשע"ד כוללת חלק מהשינויים על-פי תכנית הלימודים המעודכנת, תוך שמירה על מספר השעות הריאלי כמפורט לעיל. - **ראו בנספח ב'.**
- ד. נבחני משנה ונבחנים אקסטרניים הנבחרים במועד חורף תשע"ג ילמדו לפי התכנית שנלמדה לקראת קיץ תשע"ב. פירוט החומר המחייב לשאלון זה [34204 לנבחני משנה, 175 לנבחנים אקסטרניים]- מופיע **בנספח ג** לחוזר זה.
- (נושאי הלימוד לנבחני משנה ואקסטרניים המתעתדים להיבחן בקיץ תשע"ג – חורף תשע"ד יפורסמו בחלק ב' של החוזר שיראה אור במהלך חודש אוקטובר).
- ה. רשימת הנושאים לנבחני קיץ תשע"ד וחורף תשע"ה תפורסם בהקדם.

ספרי הלימוד :

ספרי הלימוד מהם ניתן ללמד :

- א. **משטר ופוליטיקה בישראל** – יסודות האזרחות / אברהם דיסקין, הוצאת מגי
- ב. **להיות אזרחים בישראל/חנה אדן, ורדה אשכנזי, בלהה אלפרסון, הוצאת מעלות**
ההוראה באמצעות ספר הלימוד "להיות אזרחים בישראל" תעשה תוך שילוב מחייב של חומרי לימוד מעודכנים שפורסמו באתר המפמ"ר/חטיבה עליונה/עדכון לספר הלימוד "להיות אזרחים בישראל"

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/MafmarEzrachut/ChativaElyona/edkun

- ג. התלמידים שייגשו לבחינות הבגרות במועד חורף תשע"ג ייבחנו בהתאם לתוכנית הלימודים המעודכנת, ועל פי תוכנית פרקי ההוראה שהייתה בתוקף בשנה"ל תשע"ב, בתוספת פריטי המידע המעודכנים שפורסמו בתשע"ב באתר המפמ"ר/חטיבה עליונה/תוכנית הלימודים/נושאי לימוד מחייבים לשנה"ל תשע"ב/שתי יחידות לימוד שאלון 34114

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/MafmarEzrachut/ChativaElyona/TochniyotLi/TochnitLimudim1.htm

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

מומלץ כי כל מורה יעזור בכל ספרי הלימוד המאפשרים בתכנון ההוראה, גם כאשר תלמידיו לומדים רק מאחד מהם. יש להבטיח שנושאי הלימוד המפורטים בתוכנית הלימודים נלמדים ומיושמים בהתאם לעקרונות ומטרות התוכנית, תוך שילוב מיומנויות חשיבה ובהתאמה לדרכי התשואל הנהוגות בבחינות הבגרות.

נושא מספר 3: מטלות הביצוע

אנו ממשיכים בתהליך ההטמעה של מטלות הביצוע, תוך כדי איסוף משובים ותגובות מהמורים בכל רחבי הארץ. חשוב שכל אחד מצוותי האזרחות בבתי הספר, בשיתוף עם המנהלים, יפיקו לקחים ומסקנות ברמה הבית-ספרית וישפרו את תהליך המטלה בהתאם לתנאים הייחודיים והמאפיינים הספציפיים של בית הספר.

ברמה הארצית, אנו מפרסמים מספר עדכונים, שנועדו לסייע למורים:

- א. מחוון למטלת הביצוע מעודכן לתשע"ג (ראו **בנספח ז**).
- ב. באתר המפמ"ר מתפרסמות ההנחיות המעודכנות למטלת הביצוע ("מפת הדרכים", דוגמאות, דגמי הוראה וכו'). האתר מתעדכן באופן מתמיד ולכן מומלץ לעקוב אחריו במשך כל השנה. כמו כן, חשוב מאד לקרוא שוב בעיון את חוזרי המפמ"ר הקודמים בנושא.
- ג. צוותי המורים רשאים להכניס שינויים באופן יישום המטלה, כפי שפורסם בחוזרי המפמ"ר הקודמים, ובלבד שישמרו ארבעת מאפייני היסוד של המטלה:
 - 1) **אקטיביות** לימודית ועשייה ערכית ויצירתית: התלמידים חייבים להיות פעילים ואקטיביים בתהליך הלימודי.
 - 2) לימוד סוגיה / בעיה **אזרחית** על היבטיה השונים וחיפוש פתרון: הנושא חייב להיות סביב סוגיה אזרחית המעלה בעיה שניתן וצריך למצוא לה פתרון.
 - 3) כתיבת **עבודה**: התהליך האורייני של התנסות בכתיבת עבודה (כולל הקשיים הכרוכים בו) הוא חיוני.
 - 4) שיתוף פעולה – התנסות בעבודת **צוות**: האתגר של שיתוף פעולה בין חברי הקבוצה (כולל הקשיים הכרוכים בו) הוא חיוני מבחינה חינוכית ואזרחית.

- ד. **מסלולים נוספים**: אנו מציעים מספר מסלולים נוספים לתהליך מטלת הביצוע. הצעות אלו אינן מחייבות, אלא נתונות לבחירה בלבד. ההנחיות והמחוננים למסלולים חלופיים אלו מתפרסמים באתר המפמ"ר. במקום בו הדבר נדרש, חשוב לתאם את המסלולים הנוספים עם הנהלת בית הספר, מבחינת הערכות, חלוקת שעות, וכו'. החלופות המוצעות הן:
 - 1) **חיבור בין מטלת הביצוע לבין התנדבות / מחויבות אישית / תעודת בגרות חברתית** - מקום ההתנדבות ישמש כבסיס לגזירת הבעיה ותיעוד ההתנדבות ישמש כתצפית בחלק המעשי.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

- (2) **נייר עמדה** - חלופה בה מגדילים את מספר מקורות המידע הנדרשים, וזאת במקום "יציאה לשטח". יכול לשמש, למשל, בכל הקבוצות המשתתפות בתכנית "שיח ושיג" – תחרות הדיבייט.
- (3) **פרקטיקום של ארגון** - מעקב אחר עמותה הפועלת בתחום הציבורי-אזרחי תוך התמקדות באחת מהפעולות המתרחשות בזמן אמת.
- (4) **תלקיט עיתונות** - מעקב אחרי אירוע חדשותי גדול או תופעה אזרחית שיש לה ביטוי משמעותי בתקשורת, לאורך זמן, במטרה לבחון את תפקידו של האזרח כצרכן תקשורת – מחייב הוראה של הפרק "תקשורת ופוליטיקה" כתנאי מקדים.

צוותים המעוניינים לעבוד על פי אחד המחוונים החלופיים הללו מתבקשים להודיע על כך למדריכה/האזורית וכן ליצור קשר עם המדריכות: עפרה כדורי - ofralez@walla.com או אסנת סברון - osivron@gmail.com לשם התייעצות וקבלת הנחיות נוספות וליווי ככל שיידרש.

ה. מטלות ביצוע משותפות:

בעקבות יוזמות של מספר בתי ספר ברחבי הארץ, החלטנו למסד את תכנית "מטלות הביצוע המשותפות". בתכנית זו מתבצע התהליך של מטלות הביצוע לאורך שנת הלימודים על ידי שתי כיתות משני בתי ספר מזרמים שונים (ממלכתי יחד עם ממ"ד / יהודי עם ערבי / חינוך רגיל עם חינוך מיוחד). שני המורים מלווים במשותף את התהליך, והעבודה יכולה להיכתב בצוותא. אנו מבקשים לעודד את בתי הספר לבחור בתכנית זו, מתוך ההכרה בחשיבותה החברתית הגדולה. לפרטים אנא פנו למדריכה ארצית לנושא זה: רוחמה גבל-רדמן: gebelru01@gmail.com

ו. תעודות הצטיינות על מטלות הביצוע

אנו ממשיכים גם השנה בפרויקט "מטלות ביצוע מצטיינות", בו נחלק בסיומה של כל שנת לימודים תעודות הצטיינות ארציות ומחוזיות לקבוצות תלמידים שהגישו מטלות ביצוע ראויות לשבח. כמו כן יקבלו תעודות הערכה גם המורים המלווים. הקריטריונים לקבלת תעודות ההצטיינות והתנאים להשתתפות בתחרות מופיעים ב**נספח ה**. התעודות יחולקו בסוף שנת הלימודים תשע"ג.

ז. סיום תהליך העבודה על מטלת הביצוע :

מטלות הביצוע צריכות להיות בדוקות ומוכנות לבקרה עד ערב יום העצמאות. מועד זה יהיה קבוע גם בשנים הבאות. מועד זה חל השנה בתאריך 14 באפריל 2013 ז' אייר תשע"ג. בתאריך זה יחל תהליך הבקרה, כך שעד אז יש לסיים את כתיבת העבודות, בדיקתן ומתן ציונים מנומקים.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

בית ספר שקיבל הודעה שנכלל בתהליך הבקרה, יעביר את הנתונים לבקר תוך 3 ימים. ההנחיות לביצוע הבקרה פורטו בחוזר מפמ"ר תשע"ז/2.

תלמיד שלא נכח בבקרה מסיבות שאינן מוצדקות ושלא אושרו מראש, רשאים הבקר והמורה להפחית מציונו ברכיב האישי (הגנה על העבודה).

הציונים על מטלות הביצוע ידווחו על גבי טופס 9570, כפי שפורט בחוזר מפמ"ר תשע"ז/2. אנא חזרו וקראו בעיון את ההנחיות על מנת למנוע תקלות.

יש לשמור על העבודות ודפי מתן הציונים והנימוקים להם בבית הספר לתקופה של שנה אחת. במסגרת ביקורי ההדרכה, יבקשו המדריכים לעבור יחד עם המורים על חלק מן העבודות על מנת להפיק לקחים ומסקנות.

ח. חישוב הציון הסופי במקצוע:

הציון הסופי (סמל שאלון ראשי 34200) יחושב בשקלול הציון מהמרכיבים הבאים: 20% משקל המטלה (שאלון 34118) ו- 80% משקל הציון שיקבל התלמיד בבחינה בכתב (שאלון 34114). הציונים משוקללים על-ידי אגף הבחינות בהתאם להוראות הכלליות בנושא זה, המפורטות בחוזר מנכ"ל משרד החינוך, ואשר חלות בכל המקצועות. תלמיד שהיה שותף רק בחלק מזערי מתהליך המטלה, המורה ייתן לו ציון שלא יפחת מ-5 מתוך 100. תלמיד שלא היה שותף כלל באף אחד מחלקי המטלה יקבל ציון אפס, והמשמעות היא כאילו לא ניגש לשאלון זה כלל. תלמידים אלו לא יקבלו ציון סופי וועל כן לא תהיה לו זכאות לציון משוקלל באזרחות).

נושא מספר 4: השתלמויות וימי עיון

בשנה"ל תשע"ג נקיים מגוון השתלמויות וימי עיון הבנויים עפ"י:

- מטרות הוראת המקצוע ומטרות משרד החינוך בנושא פיתוח מקצועי של מורים
- הטמעת תכנית הלימודים ברמה של שתי יח"ל – חטי"ע
- צרכים ייחודיים של מורים להוראת אזרחות בחטי"ע
- השתלמויות למורי חטי"ב במטרות ההשתלמויות:
- פיתוח כישורי חשיבה ומיומנויות ושילובם באופן מפורש ומודע בהוראה ובתרגול.
- יכולות אורייניות באזרחות : כתיבת טיעון ומיזוג מידע.
- שאלות עמדה ועיסוק בנושאים שנויים במחלוקת.
- שילוב פדגוגיה דיגיטלית בהוראת האזרחות
- העמקת הידע בנושאים נבחרים שונים, במיוחד עדכונים שהוכנסו לתכנית הלימודים.

- הטמעת מטלת הביצוע.
- חיזוק וטיפוח מקצועי של המורה (הוראת אזרחות לאור מקורות תרבותיים ודתיים, תקשוב בהוראת האזרחות, הוראה בכיתות הטרוגניות).

מפגשים מחוזיים לכלל המורים:

במהלך חודש אוקטובר יקיימו המדריכים המחוזיים מפגשי מורים ברמה המחוזית / האזורית בהם נעבור על העדכונים לפתיחת השנה: העדכונים בתכנית הלימודים, עדכונים לגבי מטלות ביצוע, ניתוח תוצאות מבחן הבגרות, שינויים בפרקים המחייבים לבחינה ועוד. למפגש זה מוזמנים כלל המורים ללא קשר להשתלמות. מועדי המפגשים- יפורסמו ע"י המדריכים, אנא עקבו אחרי ההודעות.

השתלמות הטמעה שנתית

אנו ממשיכים במתכונת ההשתלמויות להטמעת השינויים והעדכונים בתכנית הלימודים.

ההשתלמות מיועדת למורים בחטיבה העליונה ותתקיים במרכזי פסג"ה ברחבי הארץ. **ראו נספח ו'**

לתשומת לבכם, גם השנה השתלמויות ההטמעה מורכבות משני חלקים:

5 מפגשים בפסג"ה - סה"כ 20 שעות

השתלמות באחד מימי העיון שיתקיימו בסוף השנה - 8 שעות

סה"כ: 28 שעות

סוגי ההשתלמויות:

2. השתלמות ליווי למורים חדשים: ההשתלמות מיועדת למורים בשנה הראשונה או השנייה להוראת אזרחות, אשר עברו השתלמות בסיסית וזקוקים להשתלמות המשך שתלווה אותם במשך השנה. בהשתלמות זו נמשיך ונעמיק בתכני הלימוד וכן במיומנויות הנדרשות.

ההשתלמות בהיקף 28 שעות תתקיים במרכז פסג"ה רמת-גן. רישום אצל שושי יצחקי: דוא"ל:

shoshiyi@gmail.com

3. השתלמות מטלת ביצוע – בסיסי למורים שעדיין לא השתתפו כלל בהשתלמות בנושא הנחיית מטלת ביצוע.

ההשתלמות בהיקף 28 שעות, תתקיים בחופשת חנוכה במרכז פסג"ה רמת-גן (3 ימים מרוכזים).

הרשמה להשתלמות זו- החל מחודש נובמבר אצל שושי יצחקי דוא"ל: SHOSHIYI@GMAIL.COM

4. השתלמות בסיסית למורים חדשים שעדיין לא השתלמו ו/או שלא לימדו אזרחות בשנים האחרונות

תתקיים בחופשת הקיץ תשע"ג בבית-יצוב (באר-שבע) 3 ימים בתנאי פנימייה.

הרשמה להשתלמות זו- החל מחודש מאי 2013 אצל שושי יצחקי דוא"ל: SHOSHIYI@GMAIL.COM

5. השתלמויות למורי חטיבת הביניים – השנה נקיים השתלמויות למורי חט"ב גם בפסגות: חיפה, טמרה ור"ג.

פירוט השתלמויות למורי חט"ב ע"י המטה לחינוך אזרחי וע"י מט"ח- יפורסם בנפרד.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

6. השתלמויות למורים **בקבוצות ייעודיות:**

א. **השתלמויות בשיתוף ובאמצעות מט"ח:**

1. **השתלמות העמקה בתכני תוכנית הלימודים החדשה באזרחות למורי חט"ע (30 שעות)**

ההשתלמות מקוונת מיועדת למורי אזרחות שרוצים להעמיק את הידע בתכני תוכנית הלימודים החדשה.

מפגש הפתיחה יתקיים ביום שני, ה-5/11/2012 בין השעות 19:30-00:16

במטח רח' קלאוזנר 16 ת"א. **לרישום:**

<https://www.easyform.co.il/?formId=95407a62-0f50-48c3-a42b-c2bfda8eea1d>

2. **השתלמות מקוונת מיועדת למורים שרוצים להעמיק את הידע שלהם בתכני יחידות ההגבר באזרחות.**

מפגש הפתיחה יתקיים ביום ראשון, ה-09/09/2012, בין השעות 19:30-00:16 במטח רח' קלאוזנר 16 ת"א

לרישום:

<https://www.easyform.co.il/?formId=6a48c2a4-5b4e-4a4f-b52f-a44b8bcf06f7>

ג. **השתלמות למורי עולים חט"ע באזרחות- עולים ברשת (30 שעות, למורים המלמדים עולים בלבד)**

השתלמות המלווה ניסוי חומרי למידה לעולים שפותחו במטח עבור גף עולים במשרד החינוך בהתאם לתכנית

הלימודים העדכנית באזרחות לעולים חדשים. קישור לסביבת הלמידה החדשה לעולים: b-olim.cet.ac.il

לרישום:

<https://www.easyform.co.il/?formId=c6947603-d0f6-40b5-b711-7449e3303b4c>

לפרטים נא לפנות לדנה שטרקמן: danas@cet.ac.il

ד. **השתלמות שילוב התקשוב בהוראת האזרחות לרבות מטלת ביצוע (30 שעות, מתחילים)**

השתלמות המקנה כלים פרקטיים לשילוב התקשוב בהוראה.

לפרטים, נא לפנות לאביב צמח: avivt@cet.ac.il

ה. **השתלמות פיתוח פרויקטים משלבי תקשוב פורצי דרך (30 שעות, מתקדמים)**

השתלמות מיועדת למורים שעברו בהצלחה השתלמות מתחילים בתשע"ב.

השתלמות כוללת שלושה מפגשים בימים מרוכזים בחופשות ולמידה מקוונת.

לפרטים, נא לפנות לאביב צמח: avivt@cet.ac.il

ו. **השתלמות למורים לאזרחות מובילים בנושא חיים משותפים, יהודים-ערבים**

ההשתלמות הינה 84 שעות גמול משלבת הכרות מעמיקה בין המורים המשתתפים, העמקת הידע ומתן כלים

פדגוגיים יישומיים להוראת האזרחות בכלל, ולהוראת נושאים מורכבים ושנויים במחלוקת שעניינם יחסים בין

יהודים לערבים במדינת ישראל. יפתחו שתי קבוצות: במטח – תל אביב ובירושלים. מפגש הפתיחה יתקיים

ביום שני ה-22/10/2012 בין השעות 19:30-00:16 במטח רח' קלאוזנר 16 תל אביב

להרשמה:

<https://www.easyform.co.il/?formId=783c4128-67e5-49a6-a06a-2e717af2628a>

ז. הכנס השנתי השלישי למחנכי האזרחות בחמ"ד יתקיים אי"ה ביום שלישי, אסרו-חג סוכות כ"ג תשרי תשע"ג 9.10.12 בתיכון אמ"ת בר אילן, רח' ז'בוטינסקי 99 גבעת שמואל בין השעות 9:00-16:15. להלן קישור להזמנה: <http://hemed.org.il>

2. "מדינת ישראל - בין יהדות לדמוקרטיה" – השתלמויות המיועדות למחנכי האזרחות בחט"ע בחמ"ד בשיתוף יסודות, המרכז לליבון עניני תורה ומדינה. במפגשים ישולבו לימוד עיוני של ערכי הליבה הדמוקרטיים, עם הדרכים להעברתם באופן דידקטי וחוויתי לתלמידים בבתי הספר, במסגרת שיעורי אזרחות. ההשתלמות תיתן כלים למורי האזרחות להעמיק את הדיון המתנהל בשיעורי האזרחות והעיסוק בסוגיות שנויות במחלוקת ולהביא בפני התלמידים את נושאי הלימוד גם מתוך נקודת-מבט יהודית-ערכית הבאה לידי ביטוי במקורות היהדות. ההשתלמויות בהיקף של 30 ש' (מוכר לאופק חדש). מבנה ההשתלמות:

1. השתתפות מלאה בכנס השנתי של מחנכי האזרחות בחמ"ד שיתקיים בכ"ג תשרי, 9.10.12 בתיכון אמ"ת בר אילן בגבעת שמואל (8 ש')
 2. צפייה בארבע הרצאות מצולמות ומילוי מטלות לאחר כל הרצאה.
 3. השתתפות במפגש מסכם במודיעין או במירון.
- ההרשמה בקישור הבא: <http://hemed.org.il>

בכל בקשה, שאלה או הבהרה לגבי כל אחת מההשתלמויות
ניתן לפנות לשושי יצחקי, מדריכה ארצית לנושא ההשתלמויות
דוא"ל: shoshiyi@gmail.com

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נושא מספר 5 : הערכת בחינות בגרות

להלן התנאים בהם חייב לעמוד מורה המעוניין לשמש כמעריך בחינת הבגרות באזרחות :

1. להיות בעל תעודת הוראה / רישיון הוראה באזרחות.
 2. להיות בעל תואר אקדמי בתחום דעת הקרוב למקצוע האזרחות.
 3. הגיש לבחינות בגרות באזרחות לפחות 4 פעמים במרוצת 5 השנים האחרונות.
 4. השתתף בהשתלמות שנתית אחת לפחות באזרחות החל משנה"ל התשע"א ובעל אישור על השתלמות זו מהמפמ"ר לאזרחות.
- יש לשלוח את טפסי הצטרפות למאגר מעריכים לאגף הבחינות עד תאריך 30.12.12, י"ז טבת תשע"ג הערה: מעריך שלא העריך בחינות בגרות תקופה מסוימת (שנה או יותר) , ורוצה לחזור להעריך בחינות, צריך להודיע בכתב, לפיקוח על הוראת האזרחות (לכתובת: משרד החינוך : רח' דבורה הנביאה 2 בנין לב רם ירושלים), לא יאוחר מתאריך 29.12.12, ט"ז טבת תשע"ב
- כמו כן, מעריך שחוזר להעריך בחינות בגרות לאחר הפסקה של שנה או יותר, מקבל בסבבי החלפת המחברות הראשונים מחצית מכמות המחברות לבדיקה. העלאת כמות המחברות היא בהתאם להמלצת המעריך הבכיר.

לתשומת לבכם: החל משנה"ל התש"ע יוכלו להעריך בחינות בגרות באזרחות רק מורים שלימדו

והשתלמו בהוראת 2 יח"ל.

נושא מס' 6 : כיתת מצטיינים בכנסת לכתיבת עבודות גמר באזרחות הנדון:

בחודש אוקטובר 2012 יפתח המחזור השני של כיתת מצטיינים לכתיבת עבודות גמר במקצוע אזרחות, בכנסת ישראל. עלות התכנית השנתית לתלמיד – 300 ₪ בלבד.

מפגש הסברה מפורט יתקיים ביום רביעי, ר"ח חשוון תשע"ג, 17/10/2012 בכנסת. לפרטים נוספים ואישור

כניסה למפגש הראשון: bagrutknesset@gmail.com

אנו מזמינות אתכם ללמוד על התכנית ועל אופן הקבלה כפי שמפורטים **בנספח ח'** לחוזר זה וכן מופיע באתר מפמ"ר אזרחות :

**[http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut Pedagogit/MafmarEzra
chut/ChativaElyona/KitatMetzuyanut/Odot.htm](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/MafmarEzra_chut/ChativaElyona/KitatMetzuyanut/Odot.htm)**

נושא מספר 7 : מדריכים לשנת תשע"ג

רשימת המדריכים מפורטת בנספח ח'.

נספחים:

1. נספח א' - נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל, נבחני התשע"ג מועד חורף
(שאלון רגיל - 34114) - עמ' 14
2. נספח ב' - נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל, נבחני התשע"ג מועד קיץ
והתשע"ד מועד חורף(שאלון רגיל - 34114) עמ' 16
3. נספח ג' - נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל, נבחני משנה התשע"ג מועד
חורף (שאלון מורחב - 34204) - עמ' 25
4. נספח ד' - מחוון מעודכן למטלות הביצוע, תשע"ב – עמ' 28
5. נספח ה' - קריטריונים להגשת מועמדות למטלות ביצוע מצטיינות - עמ' 30
6. נספח ו' - רשימת השתלמויות הטמעת 2 יח"ל בפסגות ברחבי הארץ תשע"ב –
עמ' 33
7. נספח ז' – כיתת מצטיינים – עבודת חקר עמ' 34
8. נספח ח' - רשימת המדריכים לשנת תשע"ג – עמ' 36

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נספח א' - נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל לנבחני מועד חורף תשע"ג (שאלון רגיל, 34114)

הוראת המקצוע תיעשה בהלימה למטרות התכנית ולדרכי ההוראה כפי שהן מפורטות במדריך להוראת מקצוע האזרחות בהוצאת משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים - תשס"ד. הנושאים המפורטים להלן הם עפ"י תכנית הלימודים המחייבת [תשס"ב], הפריטים שנוספו לתכנית [תשע"א] ועפ"י המדריך להוראת מקצוע האזרחות [התשס"ד].

הוראת הנושאים יכולה להיות על פי אחד מספרי הלימוד המאושרים. יש לזכור כי הוראת האזרחות היא ספירלית, ועל כן גם ספרי הלימוד בנויים בצורה זו. על-פי ההנחיות, אם יש תכנים שאינם מופיעים או אינם מעודכנים באחד מספרי הלימוד, יש להשלים אותם על-פי תכנית הלימודים.

שימו לב: בכל מקום בו מצוין כי "הנושא כולל..." המשמעות כי בין היתר נכללים גם הנושאים המפורטים [אין להבין מכך כי אלו בהכרח הנושאים היחידים באותו פרק].

בחלק מהנושאים הורדו חלק מתת-הנושאים בפרק, ובמקום זה בחוזר צוין במפורש כי הפרק אינו כולל פריטים מסוימים.

נושאי לימוד מחייבים באזרחות : קיץ תשע"ב-חורף תשע"ג

א	נושא	תוספת לימודית או עדכון והשלמה ¹
א	הכרזת העצמאות	תוספת: <u>מדריך למורה – תוכנית החלוקה</u>
ב	מדינת ישראל כמדינה יהודית	
ב1	מאפייני זהות	
ב2	מהי מדינה, לאומיות ומדינות לאום	
ב3	מאפייני מדינת ישראל כמדינה יהודית (חוקים, מוסדות וסמלים)	תוספת: <u>מדריך למורה – המנון המדינה</u>
ב4	מעמדם של המיעוטים הלאומיים והדתיים בישראל,	
ג	מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של המשטר הדמוקרטי	
ג1	ערכי יסוד של הדמוקרטיה – חירות ושוויון, הרעיון הדמוקרטי (כולל: המובנים המהותי והפורמאלי של הדמוקרטיה, האמנה החברתית)	
ג2	גישות כלכליות-חברתיות (ליברלית וסוציאל-דמוקרטית),	עדכון והשלמה: <u>מדריך למורה - גישות חברתיות – כלכליות בדמוקרטיה</u> תוספת לימודית: <u>מדריך למורה – מדינת רווחה</u> ²
ג3	עקרון שלטון העם (כולל: סוגי דמוקרטיה: ישירה ועקיפה; שיטות ממשל: פרלמנטארית ³ ונשיאותית, משאל עם),	
ג4	עקרון הכרעת הרוב,	
ג5	סובלנות, פלורליזם והסכמיות,	
ג6	זכויות האדם והאזרח (פוליטיות, טבעיות/בסיסיות, חברתיות וקבוצתיות),	עדכון והשלמה: <u>מדריך למורה - זכויות חברתיות</u> .
ג7	חובות האזרח	
ג8	עקרון הגבלת השלטון,	
ג9	בחירות דמוקרטיות,	
ג10	הפרדת רשויות (לא כולל: עירוב סמכויות בין הרשויות),	
ג11	חוקה,	
ג12	אמצעי פיקוח וביקורת (מוסדיים/פורמאליים, וחופ-מוסדיים/בלתי-פורמאליים),	

¹ כל הפריטים המעודכנים, כולל קבצי "המדריך למורה" נמצאים באתרי אזרחות: אתר מפמ"ר אזרחות.

² מומלץ ללמד לאחר שהתלמידים מכירים את נושא הזכויות החברתיות

³ שימו לב לעדכונים לגבי שיטת הממשל הנוכחית הנוהגת בישראל

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

ג13	עקרון שלטון החוק (כולל: המובן הפורמאלי והמהותי של שלטון החוק, סוגי עבריינות, פקודה בלתי חוקית בעליל)
ג14	זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה והתמודדותה עם מצבי חירום - גבולות בדמוקרטיה,
ג15	למה דמוקרטיה – השוואה בין משטרים דמוקרטיים ללא-דמוקרטיים
ד	המשטר במדינת ישראל
ד1	יסודות חוקתיים בישראל: תוספת: מדריך למורה – חוק השבות מעמדה של הכרזת העצמאות, שבות ואזרחות, הויכוח על כינון החוקה בישראל, חוקי יסוד, המהפכה החוקתית והויכוח לגביה
ד2	הרשות המחוקקת (כולל: תפקידי הכנסת, תהליך החקיקה, חסינות חברי הכנסת ⁴),
ד3	הרשות המבצעת (כולל: הדרג הנבחר מול הדרג המנהלי / הבירוקרטיה הממשלתית, תהליך כינון הממשלה, ממשלה קואליציונית, סמכויות הממשלה ותפקידיה, אחריות ממשלתית ומיניסטרילית, היועץ המשפטי לממשלה)
ד4	הרשות השופטת (כולל: מקורות המשפט בישראל, אי-תלותה של הרשות השופטת, דרכי מינוי השופטים, מערכת המשפט בישראל: סוגי משפט, מבנה, בג"צ ⁵ , חקיקה שיפוטית ⁶)
ד5	ישראל – חברה רבת-שסעים (מבוא כללי לגבי פלורליזם חברתי בישראל, כולל: הגדרת המושג שסע) ⁷
ד6	השסע הלאומי (כולל: החברה הערבית בישראל, החברה הדרוזית בישראל, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הלאומי בישראל ודרכי התמודדות עימו)
	אשכול א' (למגזר היהודי):
א'1	השקפות וגישות לאופייה של מדינת ישראל,
א'2	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות,
א'3	הסטאטוס-קוו,
א'4	השסע הדתי (כולל: קבוצות וזרמים ביהדות, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הדתי בישראל ודרכי התמודדות עימו)
	אשכול ב' (למגזר הערבי והדרוזי):
ב'1	שלטון מקומי בישראל,
ב'2	זכויות האדם וזכויות המיעוט בישראל ⁸ ,
ב'3	מפלגות בישראל ⁹
ב'4	תקשורת ופוליטיקה בישראל (כולל: כלי התקשורת כמימוש חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת, תפקידי כלי התקשורת במדינה דמוקרטית, תקשורת ציבורית, התקשורת כמעצבת סדר יום ודעת קהל, השפעת התקשורת על המערכת הפוליטית ועל הבחירות, מידת העצמאות ומגבלות על כלי התקשורת).

⁴ שימו לב לעדכונים לגבי תהליך הענקת חסינות דיונית/פרוצדוראלית בישראל

⁵ לא כולל: סוגי הצווים שמוציא בג"צ

⁶ כולל: גישה פורמליסטית מול אקטיביסטית.

⁷ לא כולל: המושגים: שסעים צולבים, שסעים חופפים

⁸ כולל: דוגמאות לחקיקה ופסיקה המגנות על זכויות האדם בישראל

⁹ לא כולל: מפלגה דומיננטית, מערכת מפלגתית דו-גושית, מפלגות לוויין, מפלגות לשון מאזניים

נספח ב' - נושאי תכנית הלימודים המחייבים ל-2 יח"ל לנבחני קיץ תשע"ג – חורף תשע"ד (שאלון רגיל, 34114)

יש להבטיח שנושאי הלימוד המפורטים בתוכנית הלימודים נלמדים ומיושמים בהתאם לעקרונות ומטרות התוכנית, תוך שילוב מיומנויות חשיבה ובהתאמה לדרכי התשואל הנהוגות בבחינות הבגרות.

הנושאים המפורטים להלן הם עפ"י תכנית הלימודים המעודכנת המחייבת [תשע"א].

ספרי הלימוד מהם ניתן ללמד הם :

- א. **משטר ופוליטיקה בישראל** – יסודות האזרחות / אברהם דיסקין, הוצאת מגי
- ב. **להיות אזרחים בישראל/חנה אדן**, ורדה אשכנזי, בלהה אלפרסון, הוצאת מעלות.
- תוך שילוב מחייב** של הפרקים המעדכנים שפורסמו באתר המפמ"ר. [ראו הסבר מפורט בהמשך].

סדר נושאי הלימוד שלפניכם תואם לסדר הפרקים בתוכנית הלימודים. בהוראת הנושאים לתלמידים המיועדים להיבחן בקיץ תשע"ג או חורף תשע"ד, מומלץ לפתוח עם הנושאים שבפתח דבר: הרקע ההיסטורי להקמת המדינה והכרזת העצמאות ואז לעבור לפרק ב: מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי ולהמשיך לפרק א: מדינת ישראל – מדינה יהודית ולהמשיך לפי הסדר. סדר זה יאפשר למורים להיעזר בהשתלמויות ובחומרים שיועלו לאתר בנושאים בהם יש שינויים תוך שילוב העבודה על מטלת הביצוע. על מנת להקל על יישום השינויים בתוכנית הלימודים החלים במועדים אלו שינינו את תכנון השעות ואף הורדנו חלק מהנושאים מרשימת הנושאים המחייבים למועדים אלו, ראו פירוט בהערה בסוף עמ' 25 ובהמשך בתחתית עמ' 26.

הוראת הנושאים יכולה להיות על פי אחד מספרי הלימוד המאושרים. יש לזכור כי הוראת האזרחות היא ספירלית, ועל כן גם ספרי הלימוד בנויים בצורה זו. נושאי הלימוד המחייבים הם אלה המצויים בתכנית הלימודים; לכן, על-פי ההנחיות, אם יש תכנים שאינם מופיעים או אינם מעודכנים באחד מספרי הלימוד, יש להשלים אותם על-פי תכנית הלימודים.

פירוט נושאי הלימוד המחייבים לנבחני קיץ תשע"ג – חורף תשע"ד – בעמודים הבאים.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נושאי לימוד מחייבים לנבחנים במועד קיץ תשע"ג (קיץ 2013) / מועד חורף תשע"ד (חורף 2014)

לתשומת לבכם:

אנו נמצאים עדיין בתהליך הטמעה בשלבים של תכנית הלימודים החדשה. רשימת הנושאים המחייבים נקבעה מתוך התחשבות בצורך להקדיש יותר זמן לשילוב השינויים והחידושים בתוכנית הלימודים.

להלן חומרי הלימוד המאושרים להוראה לנבחני קיץ תשע"ג / חורף תשע"ד:

- ספרי הלימוד מהם ניתן ללמד לעת עתה הם:
 - משטר ופוליטיקה בישראל** – יסודות האזרחות/ אברהם דיסקין, הוצאת מגי.
 - להיות אזרחים בישראל**/ חנה אדן, ורדה אשכנזי, בלהה אלפרסון, הוצאת מעלות.
- ההוראה באמצעות ספר הלימוד **"להיות אזרחים בישראל" תעשה תוך שילוב מחייב** של חומרי לימוד מעודכנים. פירוט **בהערות השוליים** בתחתית עמוד זה¹⁰

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
פתח דבר		
1	הרקע ההיסטורי להקמת המדינה: הצהרת בלפור, כתב המנדט, אזכור הצעות החלוקה של שנות ה-30, החלטת 181 של האו"ם (החלטת החלוקה) מיום כ"ט בנובמבר 1947, מלחמת העצמאות	2
2	הכרזת העצמאות עקרונות הכרזת העצמאות: מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, הדוגלת בשיווי זכויות לכל אזרחיה. הכרזת העצמאות מונה את מקורות הלגיטימציה להקמת מדינה לעם היהודי בא"י. הכרזת העצמאות תוצג כמשקפת את העקרונות שעליהם מושתת המשטר במדינת ישראל ושעל פיהם עליה לפעול. ההכרזה תילמד על פי חלקיה: 1. החלק הראשון להכרזה: ההצדקות להקמתה של מדינה יהודית בארץ ישראל א. ההצדקה ההיסטורית ב. ההצדקה הבינלאומית ג. ההצדקה הטבעית-אוניברסאלית (הזכות להגדרה עצמית) 2. החלק השני להכרזה: החלק האופרטיבי-מעשי – הקמת מדינה 3. החלק השלישי להכרזה: החלק ההצהרתי – דמותה העתידית ודרכה של המדינה ופנייה לגורמים שונים	3

¹⁰ הערה לידיעת המורים שבחרו ללמד לפי הספר להיות אזרחים בישראל:
 על המורה המלמד באמצעות ספר זה **חובה** לעשות שימוש בחומרים **המעודכנים כדלקמן:**
 א. **נושאים 1-6**; נושאים אלה יש ללמד על פי הפרקים המעודכנים הנמצאים **באתר מפמ"ר אזרחות, חטיבה עליונה**, תחת הכותרת: **עדכון לספר הלימוד "להיות אזרחים בישראל"**
 ב. **נושאי הלימוד: גישות חברתיות-כלכליות במדינה הדמוקרטית ומדינת רווחה** [נושא 9 ברשימה לעיל], **זכויות חברתיות** [תת-נושא בתוך נושא 10] **ושבות ואזרחות** [נושא 22] — יש ללמד באמצעות המדריכים למורה שיצאו בשנת תשע"א על ידי הפיקוח על הוראת האזרחות ונמצאים **באתר מפמ"ר** – **חטיבה עליונה / תכנית לימודים / מדריך למורה**.
 ג. שאר הנושאים יילמדו על פי פרקי הספר הקיימים.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
פרק א: מדינת ישראל - מדינה יהודית		
מדינת ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי		
3	משמעויות שונות של "מדינת לאום" 1. יוצגו המרכיבים ההכרחיים לקיומה של מדינה: שטח, אוכלוסייה, גבולות, שלטון, ריבונות, הכרה בינלאומית 2. בסיס מושגי-תיאורטי והשוואתי (הגדרה עצמית, מהי לאומיות ומהן מדינות לאום, יוצגו המשמעויות השונות של מדינת לאום, יובהרו היחסים שבין מדינה ולאום, יובהר הרצף שבין מדינת לאום, מדינה דו-לאומית/רב-לאומית, ומדינת כלל אזרחיה [מדינת לאום פוליטי / אזרחי / מדינת ¹¹] 3. ההצדקות למדינת הלאום מנקודת מבט דמוקרטית, תוך הצגת הגישות השונות ליחס שבין אופייה היהודי לאופייה הדמוקרטי של המדינה.	11
4	זהויות של אזרחים וקבוצות במדינת הלאום היהודית יוצגו סוגי זהויות: לאומית, דתית, אזרחית. יוצגו הזהויות הספציפיות הקיימות בישראל: זהויות באוכלוסייה היהודית, זהויות באוכלוסייה הערבית והדרוזית.	2
5	מאפייניה או היבטיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (המצוי) יוצגו המאפיינים היהודיים של המדינה כפי שהם מתקיימים הלכה למעשה: היבט/מאפיין משפטי-נורמטיבי: 1. המצב המשפטי המחייב (הכרזת העצמאות, חוקי היסוד, חוקים אחרים) 2. חוק השבות וחקיקה אחרת המשקפת את האופי היהודי והזיקה ליהודי התפוצות, 3. מעמדה של השפה העברית כשפה רשמית 4. לוח השנה, החגים והסמלים של המדינה המשקפים את העם היהודי ההיבט הדמוגרפי: 5. קיומו של רוב יהודי ההיבט המוסדי: 6. מתן מעמד ממלכתי למוסדות של העם היהודי והדת היהודית 7. בין הציבורי לפרטי: הגבלה מסוימת של זכויות מתוך מטרה להעניק צביון יהודי למדינה (ימי המנוחה, נישואין וגירושין, מניעת פגיעה ברגשות דתיים, מקומות קדושים וכיו"ב)	4
6	המיעוטים בישראל יוצגו המיעוטים בישראל כמדינת לאום יהודית: 1. היבט דמוגרפי-סוציולוגי: הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים) 2. אופיו של המיעוט (לאומי, דתי, אתני) 3. המיעוטים בהכרזת העצמאות 4. היבט המרחב הציבורי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת (כולל המעמד המשפטי-נורמטיבי. 5. היבט מוסדי: מעמד וסטטוס רשמי של מוסדות המיעוטים בתחומים: חינוך, מוסדות דת, בתי דין. הערה: המתחים בין הרוב למיעוט (השסע הלאומי) יידונו בחלק השלישי של התוכנית	4
פרק ב: מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי		
7	הרעיון הדמוקרטי יובהרו עיקריה של תפיסת העולם הדמוקרטית ויילמד המושג אמנה חברתית, כבסיס לתפיסה זו. תיערך ההבחנה בין המובן הפורמאלי לבין המובן המהותי של הדמוקרטיה.	2

¹¹ השימוש במושגים השונים בהתאם לספר הלימוד באמצעותו מלמד המורה

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

מספר שעות	נושא	מספר סידורי
2	חירות ושוויון – ערכי יסוד בדמוקרטיה הזכות לחירות: יובהרו ההיבטים השונים של הזכות לחירות. תודגש חשיבותה המיוחדת של הזכות לחופש ביטוי. הזכות לשוויון: יובהרו היבטים שונים של שוויון פורמאלי ומהותי, כגון: שוויון בפני החוק, שוויון הזדמנויות ושוויון פוליטי. יובהרו המושגים: אפליה, הבחנה והעדפה מתקנת.	8
4	התנגשות בין שני הערכים: חירות ושוויון. גישות כלכליות חברתיות במדינה הדמוקרטית¹²: הגישה הליברלית מול הגישה הסוציאל-דמוקרטית; יובהר המושג מדינת רווחה יובהר כי הגישות העקרוניות הן תיאורטיות, ואילו במציאות הדמוקרטית יש שילוב של ההשקפות על פי החלטות המדינות וקיים רצף בין הגישות ולא דיכוטומיה	9
10	זכויות האדם והאזרח ייבחן ערך כבוד האדם כמקור לכל זכויות האדם. יוסבר היחס בין זכויות לבין חובות (האדם והאזרח).. סוגי זכויות אדם: זכויות טבעיות (זכויות האדם הבסיסיות: זכות לחיים ובטחון, זכות לקניין, הליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה, שוויון, הזכות לכבוד). זכויות פוליטיות / אזרחיות (הזכות לבחור ולהיבחר, חופש ההפגנה והמחאה, חופש ההתאגדות הפוליטית) זכויות חברתיות וכלכליות¹³ (זכות לקיום בכבוד – רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה) זכויות קבוצתיות - יש ללמד את הדוגמאות לזכויות קבוצה שונות (כגון הזכות לשפה) ואת ההתלבטות לגבי עצם הענקתן ולגבי היקף הענקתן	10
1	חובות האדם והאזרח	11
2	התנגשות בין זכויות שונות לבין עצמן. התנגשות בין זכויות ועקרונות דמוקרטיים לבין ערכים ואינטרסים ציבוריים אחרים יובאו דוגמות מהמציאות הישראלית וממדינות אחרות להתנגשות בין ערכי חירות ושוויון לבין ערכים אחרים, כגון ערכים דתיים, ערכים לאומיים וביטחוניים. יוצגו אינטרסים ציבוריים, כגון: רגשות הציבור, נימוקי בטחון ושלוש הציבור, אינטרסים ציבוריים מעשיים (למשל, עורקי תחבורה יעילים).	12
4	עקרון שלטון העם – שלטון יציג, נבחר ומתחלף תובהר משמעותו של המושג 'שלטון העם' כמבוסס על כללים, על הסדרים שלטוניים ועל תרבות דמוקרטית.	13
	דמוקרטיה ישירה ודמוקרטיה של נציגים יוצגו שיטות ממשל שונות: פרלמנטארית, נשיאותית, מעורבת.	
	דמוקרטיה ייצוגית: מה ומי צריך להיות מיוצג? בחירות דמוקרטיות הבחירות הן חופשיות, שוות, כלליות, תקופתיות וחשאיות. יובהר הצורך בקיומן של מפלגות אחדות להבטחת קיומן של בחירות חופשיות כתנאי למימוש הדמוקרטיה.	
4	יוצגו שיטות שונות של בחירות (אזוריות מול ארציות, אישיות מול רשימתיות, יחסיות מול רוביות)	
1	השתתפות אזרחית יובהרו משמעותם וחשיבותם של מעורבות והשתתפות אזרחית, כמשלימים להשתתפות פוליטית	

¹² ראו הערה שוליים 2 בתחתית עמוד 18

¹³ ראו הערה שוליים 2 בתחתית עמוד 18

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
14	עקרון הגבלת השלטון	1
	פיזור העצמה והסמכות: הפרדת הרשויות; איזונים ובלמים	2
	יידון הרעיון הקלאסי של הפרדת הרשויות (מונטסקייה), הפעלתו, יישומו וגלגולו בעיקרון של איזונים ובלמים.	3
	חוקה וחוקים כאמצעי להגבלת השלטון יוסברו ההבדלים בין חוקה וחקיקה רגילה ויובהר ההבדל בתוקפם המשפטי. יובהרו הדמיון וההבדל בין חוקה פורמאלית למטריאלית.	2
15	פיקוח וביקורת של מנגנונים מוסדיים וחץ-מוסדיים על השלטון. יובאו דוגמאות שונות לפיקוח מוסדי וחץ-מוסדי.	2
	שלטון החוק עקרון שלטון החוק - שוויון בפני החוק: החוק מחייב את הפרט ואת רשויות השלטון כאחד. יובהר שבמשטר דמוקרטי הכפיפות לחוק נובעת בין היתר גם מהלגיטימיות של השלטון בעיני הציבור תיעשה הבחנה בין המושגים "שלטון חוק" במובן הפורמאלי ו"שלטון חוק" במובן המהותי.	2
	הפרות חוק א. סוגי הפרות חוק: עבריינות פלילית (רגילה) ב. עבריינות שלטונית ג. עבריינות אידיאולוגית פוליטית	2
	שאלת גבולות הציות לחוק מקרים בהם יש ספק, מחלוקת או מתח בשאלת המחויבות לציות לחוק: א. סירוב לציית לחוק מטעמי מצפון ואידיאולוגיה ב. פקודה בלתי חוקית בעליל	2
16	עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט עקרון הכרעת הרוב כעיקרון לקבלת החלטות. יחסי רוב ומיעוט במדינה דמוקרטית. זכויות המיעוט כפֶּלֶס לעריצות הרוב.	2
	המאפיינים והעקרונות של תרבות דמוקרטית:	
17	עקרון הסובלנות	1
18	עקרון הפלורליזם	1
19	עקרון ההסכמיות	1
פרק ג: המשטר והפוליטיקה במדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית		
	יסודות חוקתיים	
20	המעמד (המשפטי) המיוחד של הכרזת העצמאות.	1
21	חוקי היסוד ומעמדם יוצג המצב המשפטי של חוקי היסוד ומעמדם, ידון הנושא "המהפכה החוקתית" והוויכוח לגביה	2
22	שבת ואזרחות ¹⁴ חוק האזרחות וחוק השבת יועלו לדיון הסוגיות האלה: - משמעות חוק השבת לגבי מעמדם של לא-יהודים בישראל; - האם יש בחוק האזרחות משום פגיעה בעקרון השוויון. יובהר ההבדל בין "עלייה" ל"הגירה".	4
	החברה הישראלית – מתחים ודרכי התמודדות	
23	הפלורליזם החברתי בחברה הישראלית - הדומה והשונה בחברה: הטרוגניות, שונות, פלורליזם, שסעים.	1

¹⁴ ראו הערה שוליים 2 בתחתית עמוד 18

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר שעות	נושא	מספר סידורי
3	חיים משותפים בחברה הישראלית (לאור השסעים בחברה) – השסע הלאומי ייבחנו השסעים בחברה, וכן האפשרויות והאתגרים לשילוב: יילמד באופן מפורט: השסע הלאומי. יפורטו: (1) תיאור הקבוצות השונות, השוני ביניהן לצד המשותף להן. (2) המחלוקות, הגורמים לשסע ולהתמשכותו, דרכי הביטוי של השסע. (3) אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות [דרכי התמודדות עם השסע]. תוצג העובדה שיש מחלוקות על אופן הצגת האירועים ההיסטוריים סביב הקמת המדינה וזהו אחד הגורמים המזינים את השסע הלאומי בישראל.	24
1	מעורבות פוליטית של האזרחים בישראל - פנייה לגופי ביקורת ממוסדים: בג"ץ, נציב תלונות הציבור. - השתתפות בהפגנות, בשביתות פוליטיות וכיו"ב. - שימוש האזרחים באמצעי התקשורת. - תגובות להתרחשויות פוליטיות וחברתיות באמנות, בספרות בתיאטרון ובקולנוע.	25
	הרשות המחוקקת - כנסת ישראל	
5	הכנסת כמוסד מייצג ריבוני: עליונות בעיקרון ומגבלות במציאות. יובהרו התחומים שבהם קיימת עליונות הכנסת והתחומים שבהם מוטלות עליה הגבלות. הכנסת כמייצגת את העם. הרכב הכנסת – תוצאות הבחירות. תידון שאלת הייצוג של הקבוצות החברתיות והפוליטיות השונות: עדות אתניות, נשים, קבוצות גיל וכיו"ב. כינוס הכנסת, פעילותה ופיזור על פי חוק יסוד: הכנסת. תפקידי הכנסת: הכנסת כרשות מכוננת, סמכות הכנסת לקבל חוקי יסוד ולקדם חוקה הכנסת כרשות מחוקקת, (אפשרויותיה ומגבלותיה) סמכויות החקיקה של הכנסת בהיעדר חוקה החקיקה כתהליך דינמי יושווה מעמד החקיקה הראשית לזה של החקיקה המשנית. הכנסת כרשות מבקרת ומפקחת יידון כוחה של האופוזיציה כפועל יוצא של הרכב הקואליציה הממשלתית (גודלה ומידת הקרבה האידיאולוגית בין השותפים). אפשרויותיה ומגבלותיה של האופוזיציה. כוחן ומגבלותיהן של ועדות הכנסת. בקרה על חלוקת המשאבים. יחסי הגומלין בין הכנסת והממשלה תלות הממשלה באמון הכנסת. הגבלת עצמאותה של הכנסת בגלל האופי הקואליציוני של הממשלה. תידון הבקרה באמצעות חוק התקציב.	26

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

מספר שעות	נושא	מספר סידורי
	הרשות המבצעת – הממשלה	
2	תהליך כינון הממשלה. יובהרו הקשיים בכינון ממשלות בישראל בשל היותן ממשלות קואליציוניות ובשל חלוקת הכוחות השווה בין הגושים (בשנות ה-80).	27
	סוגי ממשלות קואליציוניות. הממשלות יוצגו	
	- על פי מידת התמיכה בכנסת: ממשלות צרות, רחבות, אחדות-לאומית; הגורמים המשפיעים על הרכבתן של קואליציות. ייבחן כוחן של מפלגות קטנות כמו"מ קואליציוני.	
2	הממשלה ותפקידיה	
	- הממשלה קובעת את המדיניות ייבחנו תחומי המדיניות העיקריים.	
	- סמכויות ראש הממשלה והשרים. [כולל אחריות משותפת ואחריות מיניסטרילית]	
	- דרך קבלת החלטות של הממשלה. תיבחנה המסגרות שבהן מתקבלות ההחלטות: מליאת הממשלה, קבינט מצומצם, ועדות שרים ומסגרות אחרות.	
	מבנה הממשלה תיבחן סמכותה ועצמתה של הפקידות הממשלתית [דרג נבחר מול דרג מנהלי]	
	הרשות השופטת	
3	מקורות המשפט הישראלי חוק יסודות המשפט, מקורות המשפט הישראלי, הבחנה בין חוקי יסוד, חקיקה, חקיקת משנה, חקיקה שיפוטית. הדיון על שילוב המשפט העברי	28
	אי-תלותה של הרשות השופטת - חשיבות אי-תלותה של הרשות השופטת ברשויות האחרות. - הדרכים להבטחת אי-תלות.	
2	שיטת המשפט ומערכת המשפט	
	- סוגי משפט: פלילי, אזרחי, חוקתי-ציבורי-מנהלי.	
	- שופטים ולא מושבעים, זכות הערעור, בג"ץ וסמכויותיו	
	- מבנה מערכת בתי המשפט (כולל הצעות לשינויים בה)	
	- דרכי מינוי שופטים בישראל - בתי משפט על פי תחומים: בתי דין רבניים, בתי דין צבאיים וכיו"ב.	
2	בג"ץ תפקידי בג"ץ וסמכויותיו ביקורת שיפוטית חקיקה שיפוטית גישה פורמליסטית מול גישה אקטיביסטית ייבחן בג"ץ כנותן "סעד למען הצדק" בנושאים שאינם בסמכותם של בתי משפט אחרים ובביקורת על רשויות השלטון האחרות. יוצג הוויכוח על סמכויותיו ותפקידיו של בג"ץ.	

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
 רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
אשכול א' (למגזר היהודי):		
29	השקפות וגישות לאופייה של מדינת ישראל [שימו לב להערות השוליים בתחתית עמוד זה] ¹⁵	7
30	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות יוצגו מכלול מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות והדילמות איתן מתמודדות הקהילות. יוצגו מגמות בדמוגרפיה של העם היהודי בעולם. התלמידים יערכו היכרות בסיסית עם קהילות ישראל בתפוצות ויעמדו על הזהות היהודית המגוונת בעולם האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות תיבחן ההשפעה של יהדות התפוצות על קביעת מדיניות הפנים והחוץ של ישראל ומחויבותה של מדינת ישראל לקליטת עלייה, לקהילות ישראל בתפוצות ולגורלם של היהודים בעולם.	3
31	הוויכוח על נחיצות החוקה. חוקי היסוד: האם הם תחליף לחוקה? בוויכוח על נחיצות החוקה יועלו לדיון: - יתרונה של חוקה ומגבלותיה; - האם ניתן להגן על זכויות האזרח והמיעוט ללא חוקה? האם הכרחית חוקה בישראל; האם אנחנו בדרך ליצירת חוקה או להשלמתה על בסיס חוקי היסוד הקיימים.	4
32	השסע הדתי - מתוך: חיים משותפים בחברה הישראלית (לאור השסעים בחברה) יילמד באופן מפורט: השסע הדתי. יפורטו: (1) תיאור הקבוצות השונות, השוני ביניהן לצד המשותף להן. (2) המחלוקות, הגורמים לשסע ולהתמשכותו, דרכי הביטוי של השסע. (4) אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות [דרכי התמודדות עם השסע].	3
אשכול ב' (למגזר הערבי והדרוזי):		
33	זכויות אדם ואזרח בישראל זכויות אדם ואזרח במערכת החוק בישראל תיעשה הבחנה בין סוגי הזכויות ומימושן בישראל. יובהר ייחודם של חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם – חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק. תובהר מעורבות מערכת בתי המשפט בהגנה על זכויות הפרט ועל זכויות המיעוטים.	3

¹⁵ במסגרת ההטמעה בשלבים של תכנית הלימודים החדשה יילמד נושא ההשקפות לגבי אופייה הרצוי של ישראל לעת עתה על פי החלוקה שהיתה מקובלת עד כה - כלומר, **שש גישות שונות לאופייה הרצוי של ישראל**: - מדינת התורה; מדינה דתית-לאומית; מדינת לאום יהודית - תרבותית; מדינת העם היהודי; מדינת היהודים ומדינת כלל-אזרחיה.
 החל ממועד קיץ תשע"ד ישונה הנושא ויילמד על פי תכנית הלימודים המעודכנת תחת הכותרת: **עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל**.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מספר סידורי	נושא	מספר שעות
	זכויות מיעוטים בישראל	
34	מימוש זכויות אדם ואזרח וזכויות מיעוטים תידון השאלה: מדוע מתעכבת חקיקת חוק זכויות אדם ואזרח בישראל? תידון ההתנגשות בין זכויות האזרח לבין עצמן ובין זכויות אלה ויעדיה האחרים של מדינת ישראל. תיבחן השמירה על זכויות הפרט מול הצורך להגבילן במצבי חירום (קצרים או מתמשכים).	2
35	חובות האזרח [בישראל]	1
36	הקשר שבין זכויות וחובות [בישראל]	1
	התקשורת והפוליטיקה בישראל	
37	תיעשה השוואה למצב הקיים במדינות דמוקרטיות אחרות. יידון תפקיד התקשורת כ"כלב השמירה" של הדמוקרטיה הישראלית – התקשורת כמדווחת, כמפרשת, כמייצעת וכחוקרת. תיבחן סוגיית ההתנגשות בין מימוש הזכות לחופש הביטוי, לזכות הציבור לדעת והפיקוח על השלטון לבין זכויות אדם ואזרח ועקרונות אחרים. תפקיד אמצעי התקשורת במדינת ישראל כמדינה דמוקרטית - מימוש הזכות לחופש הביטוי, לזכות הציבור לדעת ולפקח על השלטון. - עקרון האי-תלות של אמצעי התקשורת - ריבוי מקורות מידע בעלי אופי פלורליסטי. - כוחם של אמצעי התקשורת - אמצעי התקשורת כמעצבים את דעת הקהל וכמשפיעים על מקבלי ההחלטות. - השפעת התקשורת על מערכות הבחירות, על חילופי השלטון ועל שינויים בהרכב הממשלה.	5
38	השלטון המקומי חלוקת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי והמקומי ייערך דיון בשאלת ביזור סמכויות או ריכוזן. מבנה הרשויות המקומיות.	5

סה"כ שעות: כללי – 103 ש"ש + אשכולות [17 ש"ש לאשכול¹⁶] = 120 שעות¹⁷

¹⁶ למועדים אלה – קיץ תשע"ג – חורף תשע"ד בלבד, **הורדו** 3 ש"ש מהנושאים הכלליים ו- 5 ש"ש מנושאי האשכול [נותרו 17 שעות לכל אשכול], כדי לפנות שעות להוראה מיטבית של נושאי הלימוד המעודכנים.

להלן הנושאים שהורדו:

כללי: הדילמות / המתח על הרצף שבין אוטונומיה מלאה [עד כדי היפרדות] לבין האחדה מלאה (אוניטריות) [עד כדי השתקת הקבוצה] [1]
אופי וזהות לאומיים – מתוך עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל [1] מושגים: תרבות פוליטית; אלימות פוליטית; הסדר מול הכרעה [1]

אשכול א': מקומו של המשפט העברי, מכתב הסטאטוס-קוו – מתוך: מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה-יהודית(המצוי) [1] / מקומה של מדינת ישראל בחיי העם היהודי - מתוך מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות [1] / אופי וזהות אזרחיים ואופי וזהות דתיים ותרבותיים – מתוך עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל [2] הצגה של כמה מהצעות החוקה למדינת ישראל מהשנים האחרונות, המשקפות את השיח החוקתי העכשווי, על ההסכמות והמחלוקות שבו, והשוואה ביניהן [1]
אשכול ב': צינורות מידע פתוחים – מתוך התקשורת והפוליטיקה בישראל [1] / אמצעי התקשורת כמתווכים בין השלטון והאזרחים – מתוך התקשורת והפוליטיקה בישראל [1] / השפעת התקשורת על מערכות הבחירות, על חילופי השלטון ועל שינויים בהרכב הממשלה. פיקוח וביקורת על רשויות השלטון [2] הדמוקרטיה המקומית – מתוך שלטון מקומי [1]

¹⁷ **נושאים מתוכנית הלימודים שלא יילמדו במועד זה:**

מאפייני שלטון אחראי [1] / קונפליקטים ותרבות פוליטית [3] השבריריות של שלטון החוק [2] / גלובליזציה [5] / גבולות בדמוקרטיה: זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה [2] / השפעת מצבי חירום על המשטר הדמוקרטי [2] / סיכום: למה דמוקרטיה? [2] / השפעת מצב הביטחון בישראל על התרבות הפוליטית [1] / שיטת הממשל הפרלמנטארי בישראל [3] / מפלגות וקבוצות אינטרס [6] / הפרדת הרשויות [בישראל]: פיזור העצמה; איזונים ובלמים [2] / חסינות חברי הכנסת, זכויות וחובות. [2] / היועץ המשפטי לממשלה [2] / הממשלה ורשויות שלטון אחרות [1] / ממשלה מול המגזר השלישי [2] / יחסי הגומלין בין הרשות השופטת והכנסת ובין הרשות השופטת והממשלה. [1] / מוסד הנשיאות [2] / דילמות סביב נושא הגיור [1]

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נספח ג' - נושאי הלימוד המחייבים ל-2 יח"ל, מועד חורף תשע"ג, שאלון מורחב, סמל 34204 (לנבחני

משנה בלבד) ו-175

(לנבחנים אקסטרניים).

הוראת המקצוע תיעשה בהלימה למטרות התכנית ולדרכי ההוראה כפי שהן מפורטות במדריך להוראת מקצוע האזרחות בהוצאת משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים - תשס"ד. הנושאים המפורטים להלן הם עפ"י תכנית הלימודים המחייבת המעודכנת [תשע"א], ועפ"י המדריך להוראת מקצוע האזרחות [התשס"ד].

הוראת הנושאים יכולה להיות על פי אחד מספרי הלימוד המאושרים. יש לזכור כי הוראת האזרחות היא ספירלית, ועל כן גם ספרי הלימוד בנויים בצורה זו. על-פי ההנחיות, אם יש תכנים שאינם מופיעים או אינם מעודכנים באחד מספרי הלימוד, יש להשלים אותם על-פי תכנית הלימודים.

שימו לב: בכל מקום בו מצוין כי "הנושא כולל..." המשמעות כי בין היתר נכללים גם הנושאים המפורטים אין להבין מכך כי אלו בהכרח הנושאים היחידים באותו פרק].

בחלק מהנושאים הורדו חלק מתת-הנושאים בפרק, ובמקום זה צוין במפורש כי הפרק אינו כולל פריטים מסוימים.

שימו לב: השינויים ותוספת הפרקים לעומת שאלון 34114 מודגשת בצבע **סגול**

נושא	כולל תוספת לימודית או עדכון והשלמה ¹⁸
א הכרזת העצמאות	תוספת: <u>מדריך למורה – תוכנית החלוקה</u>
ב מדינת ישראל כמדינה יהודית	
1ב מאפייני זהות	
2ב מהי מדינה, לאומיות ומדינות לאום	
3ב מאפייני מדינת ישראל כמדינה יהודית (חוקים, מוסדות וסמלים)	תוספת: <u>מדריך למורה – המנון המדינה</u>
4ב מעמדם של המיעוטים הלאומיים והדתיים בישראל,	
ג מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של המשטר הדמוקרטי	
1ג ערכי יסוד של הדמוקרטיה – חירות ושוויון, הרעיון הדמוקרטי (כולל: המובנים המהותי והפורמאלי של הדמוקרטיה, האמנה החברתית)	
2ג גישות כלכליות-חברתיות (ליברלית וסוציאל-דמוקרטית),	עדכון והשלמה: <u>מדריך למורה – גישות חברתיות – כלכליות בדמוקרטיה</u> תוספת לימודית: <u>מדריך למורה – מדינת רווחה</u>

¹⁸ כל הפריטים המעדכנים, כולל קבצי "המדריך למורה" נמצאים ב: אתר מפמ"ר אזרחות לניגשים לבחינה משנת תשע"ג ואילך: פריטים אלו כבר הוטמעו בתכנית הלימודים המעודכנת ובספרי הלימוד החדשים.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

3ג	עקרון שלטון העם (כולל: סוגי דמוקרטיה: ישירה ועקיפה; שיטות ממשל: פרלמנטארית ¹⁹ ונשיאותית, משאל עם),	
4ג	עקרון הכרעת הרוב,	
5ג	סובלנות, פלורליזם והסכמיות,	
6ג	זכויות האדם והאזרח (פוליטיות, טבעיות/בסיסיות, חברתיות וקבוצתיות),	עדכון והשלמה: מדריך למורה - זכויות חברתיות .
7ג	חובות האזרח	
8ג	עקרון הגבלת השלטון,	
9ג	בחירות דמוקרטיות,	
10ג	הפרדת רשויות (<u>לא</u> כולל: עירוב סמכויות בין הרשויות),	
11ג	חוקה,	
12ג	אמצעי פיקוח וביקורת (מוסדיים/פורמאליים, וחופי-מוסדיים/בלתי-פורמאליים),	
13ג	עקרון שלטון החוק (כולל: המובן הפורמאלי והמהותי של שלטון החוק, סוגי עבריינות, פקודה בלתי חוקית בעליל)	
14ג	זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה והתמודדותה עם מצבי חירום - גבולות בדמוקרטיה,	
15ג	למה דמוקרטיה – השוואה בין משטרים דמוקרטיים ללא-דמוקרטיים	
ד	המשטר במדינת ישראל	
1ד	יסודות חוקתיים בישראל: מעמדה של הכרזת העצמאות, שבות ואזרחות, הויכוח על כינון החוקה בישראל, חוקי יסוד, המהפכה החוקתית והויכוח לגביה	תוספת: מדריך למורה – חוק השבות
2ד	המשטר בישראל – משטר פרלמנטרי	
3ד	הרשות המחוקקת (כולל: תפקידי הכנסת, תהליך החקיקה, חסינות חברי הכנסת ²⁰),	
4ד	הרשות המבצעת (כולל: הדרג הנבחר מול הדרג המנהל/הבירוקרטיה הממשלתית, תהליך כינון הממשלה, ממשלה קואליציונית, סמכויות הממשלה ותפקידיה, אחריות ממשלתית ומיניסטרואלית, היועץ המשפטי)	
5ד	הרשות השופטת (כולל: מקורות המשפט בישראל, אי-תלותה של הרשות השופטת, דרכי מינוי השופטים, מערכת המשפט בישראל: סוגי משפט, מבנה, בג"צ ²¹ , חקיקה שיפוטית ²²)	
6ד	הפרדת רשויות בישראל: יחסי גומלין בין הרשויות, כולל עירוב סמכויות בין רשויות השלטון בישראל	
7ד	פיקוח וביקורת על רשויות השלטון בישראל (כולל: מנגנונים פורמאליים: מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור, ועדת חקירה ממלכתית; מנגנונים בלתי פורמאליים)	

¹⁹ שימו לב לעדכונים לגבי שיטת הממשל הנוכחית הנוהגת בישראל

²⁰ שימו לב לעדכונים לגבי תהליך הענקת חסינות דיונית/פרוצדוראלית בישראל

²¹ לא כולל: סוגי הצווים שמוציא בג"צ

²² כולל: גישה פורמליסטית מול אקטיביסטית.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

8ד	מוסד הנשיאות בישראל (כולל: תפקידי וסמכויות הנשיא, סמכות החנינה, חסינות הנשיא)	
9ד	בחירות בישראל (כולל: הזכות לבחור ולהיבחר בישראל, מאפייני שיטת הבחירות בישראל, תמורות בשיטת הבחירות בישראל והויכוח לגביה)	
10ד	התרבות הפוליטית בישראל	
11ד	ישראל – חברה רבת-שסעים (מבוא כללי לגבי פלורליזם חברתי בישראל, כולל: הגדרת המושג שסע, שסעים צולבים וחופפים)	
12ד	השסע הלאומי (כולל: החברה הערבית בישראל, החברה הדרוזית בישראל, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הלאומי בישראל ודרכי התמודדות עימו)	עדכון והשלמה: מדריך למורה - הדרוזים בישראל
אשכול א' (למגזר היהודי):		
אשכול א' 1	השקפות וגישות לאופייה של מדינת ישראל,	
אשכול א' 2	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות,	עדכון והשלמה: מדריך למורה – העם היהודי
אשכול א' 3	הסטאטוס-קוו,	
אשכול א' 4	השסע הדתי (כולל: קבוצות וזרמים ביהדות, גורמים ודרכי ביטוי לשסע הדתי בישראל ודרכי התמודדות עימו)	
אשכול ב' (למגזר הערבי והדרוזי):		
אשכול ב' 1	שלטון מקומי בישראל,	
אשכול ב' 2	זכויות האדם וזכויות המיעוט בישראל ²³ ,	
אשכול ב' 3	מפלגות בישראל ²⁴	עדכון והשלמה: מדריך למורה – המפלגות בישראל
אשכול ב' 4	תקשורת ופוליטיקה בישראל (כולל: כלי התקשורת כמימוש חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת, תפקידי כלי התקשורת במדינה דמוקרטית, תקשורת ציבורית, התקשורת כמעצבת סדר יום ודעת קהל, השפעת התקשורת על המערכת הפוליטית ועל הבחירות, מידת העצמאות ומגבלות על כלי התקשורת).	

²³ כולל: דוגמאות לחקיקה ופסיקה המגנות על זכויות האדם בישראל

²⁴ לא כולל: מפלגה דומיננטית, מערכת מפלגתית דו-גושית, מפלגות לוויין, מפלגות לשון מאזניים

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

נספח ד': מחוון בסיסי למטלת ביצוע – מעודכן לתשע"ג²⁵

מטלת ביצוע - ארבע אבני יסוד: אקטיביות לימודית ועשייה ערכית ויצירתית; לימוד סוגיה / בעיה אזרחית על היבטיה השונים; כתיבת עבודה; שיתוף פעולה – עבודת צוות
מסגרת העבודה: דרך החשיפה לתופעה הכללית בה תעסוק הקבוצה / הכתה²⁶ - אפשרויות שונות: סיפור מסגרת – כיתתי או קבוצתי; הרצאה / סרט / סדנה לימודית / מאמר עמדה / סיור שעוסקים בתופעה אזרחית כללית; ידיעה חדשותית המצביעה על בעיה אזרחית.

✓ תיאור קצר של התופעה הכללית ✓ הבעיה האזרחית ממוקדת ובהירה ✓ ציון מושגים תחום האזרחות הרלוונטיים לבעיה, ומבהירים את היותה בעיה אזרחית ✓ עכשוויות ואותנטיות ✓ מזמנת פתרון מעשי המבטא מעורבות אזרחית-חברתית	תיאור התופעה והצגת הבעיה האזרחית עד 10%
✓ בחירת 2-3²⁷ מקורות עדכניים, אמין ורלוונטיים. [מקורות ביבליוגרפיים = כל סוגי הטקסטים: כתובים ולא כתובים (סרטים דוקומנטריים, הרצאות מקצועיות ועוד)]²⁸ ✓ המקורות מבהירים את הבעיה האזרחית ומאפשרים למקד אותה ✓ הצגה תמציתית של המידע הרלוונטי מכל אחד מהמקורות וסיכום הסקירה תוך מיזוג המידע²⁹ והדגשת ההיבט האזרחי של המידע שנדלה [שימוש בשפה אזרחית / קישור למושגים באזרחות] ✓ ציון המקורות עליהם מתבססת הסקירה באמצעות הערות שוליים³⁰. ✓ ניסוח ממוקד של הבעיה האזרחית הנבדקת לאור ממצאי סקירת הספרות³¹	שלב א' בדיקה עיונית - סקירת ספרות עד 25%
✓ התייחסות לבעיה האזרחית הנבדקת ✓ בחירה מנומקת של הכלי לאיסוף נתונים³² ✓ השטח הנבדק אכן מתאים לסוגיה הנבדקת. ✓ השימוש בכלי הבדיקה ברור ובהיר ומתייחס לבעיה האזרחית הנבדקת ולתובנות שעלו מסקירת הספרות. ✓ כלי הבדיקה סיפק נתונים הנדרשים להבנת הבעיה האזרחית שבה עוסקים ולהתוויית דרך לפתרון הבעיה. ✓ הצגת הממצאים: הצגה בהירה - חזותית או מילולית - של עקרי הממצאים וניתוחם.	שלב ב' בדיקה מעשית - בניית כלי איסוף הנתונים והצגת ממצאים עד 20%

²⁵ צוות בית הספר רשאי להחליט על ביצוע שינויים במחוון (להעלות או להפחית עד 10% מכל רכיב) לפי שיקול דעתו הפדגוגי [למשל, אם רוצים לתת דגש רב יותר על החלק של הפתרון והתוצר]. יש להודיע לתלמידים על הרכב המחוון לפיו ייבדקו העבודות כבר בתחילת התהליך.
²⁶ המורה יחליט האם הוא מעוניין ב"נושא על" שממנו יגזרו התלמידים בעיות ספציפיות, או לאפשר לכל קבוצה לאתר בעיה אזרחית כלשהי ולעסוק בה.

²⁷ בנוסף לספר הלימוד, המהווה מקור לשימוש במושגים נדרשים.

²⁸ שימוש במקורות שאינם כתובים מחייב עבודת הכנה וסיכום: שימוש בכלים אלה ייעשה תוך דיון הכנה, מילוי דף צפייה ודיון קבוצתי בעקבות הצפייה / ההאזנה לעיבוד התכנים שעלו בהרצאה

²⁹ כתיבה במבנה חיבורי, תוך שימוש משלב במקורות השונים: פתיחה, גוף וסיכום

³⁰ כולל המקורות הלא כתובים: התלמיד נדרש לכתוב את מלוא הפרטים של הסרט / המרצה ונושא הסרט / ההרצאה (השם של המרצה / יוצר הסרט , ההתמחות האקדמית / המקצועית והעיסוק שלו , שם ונושא ההרצאה / הסרט).

³¹ אם סקירת הספרות תרמה לחידוד הבעיה או לשינוי בדגשים שמבקשים התלמידים לבדוק בהמשך

³² אפשרויות שונות, כולל יציאה מאורגנת לסיור אזרחי הכולל דף מובנה לעריכת תצפית בהלימה לבעיה הנבדקת

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

✓ הצגת טיעון המתבסס על עיבוד הממצאים שנאספו במסגרת סקירת הספרות והבדיקה בשטח . הטיעון כולל: הצגת הבעיה האזרחית הממוקדת (=טענה) נימוק [אחד לפחות] המתבסס על הבדיקה העיונית נימוק [אחד לפחות] המתבסס על הבדיקה המעשית מסקנה המוצגת בצורה משכנעת ותורמת להתוויית דרך לפתרון אזרחי לבעיה. ✓ ציון מספר פתרונות אזרחיים מעשיים הנותנים מענה לבעיה האזרחית שנבדקה ומבוססים על המסקנות [התייחסות לשאלה: מה יש לעשות כדי לפתור את הבעיה] ✓ נימוק לפתרון האזרחי שנבחר כולל התייחסות ליתרונות וחסרונות ביחס לפתרונות האחרים שצוינו. ✓ בחירת תוצר³³ באמצעותו יוצג הפתרון המעשי לבעיה האזרחית שנבדקה, תוך נימוק הבחירה בתוצר בצורה ברורה ומשכנעת [התייחסות לשאלה מי צריך ליישם את הפתרון המוצע ומהו האמצעי הטוב ביותר להעברת המסר] ✓ הצגת התוצר ✓ הצגת הדרך בה הועבר / ניתן להעביר את התוצר למענו (לגורם האזרחי אליו הוא מופנה) [התייחסות לשאלה: כיצד נגרום לכך שהפתרון אכן יתרחש? ביצוע הצעד הראשון לכיוון יישום הפתרון]	מסקנות פתרון ותוצר עד 25%
✓ העבודה הכתובה – מבט על ✓ מקורות המידע בהם נעשה שימוש בסקירת הספרות מצוינים בסוף העבודה על פי הכללים הנהוגים ברשימה ביבליוגרפית ✓ עמידה בלוח זמנים	העבודה הכתובה והתרשמות המורה מעבודת הקבוצה עד 5%
מספר אפשרויות³⁶: ✓ רפלקציה אישית - בכתב ובע"פ - לאורך כל התהליך, כולל מפגשים קבוצתיים בשני צמתי מפגש: אחרי סקירת ספרות ובתום העבודה. ✓ מפגש הגנה על העבודה בתום התהליך: מפגש מובנה של הקבוצה עם מורה בקר³⁷, שבו יתבקש כל תלמיד לענות על שאלות שיופנו אליו ולהגן על עבודתו. ✓ בוחן רפלקטיבי אישי בכתב - עם שאלות ייחודיות לכל קבוצה ולכל פרט בקבוצה.	הגנה על העבודה ציון אישי³⁴ עד 15%³⁵

³³ תוצר הוא הדרך בה בוחרים התלמידים להציג את הפתרון שהגו לפני הגורם האזרחי אליו הם מפנים אותו.

³⁴ מורה רשאי, אם התברר לו במסגרת שלב ההגנה על העבודה שתלמיד לא עבד ולא שיתף פעולה כראוי, להפחית לתלמיד עד 50% מהציון הקבוצתי על השלב בו לא היה פעיל.

³⁵ המורה יפחית 10% מהציון הקבוצתי לתלמיד שלא מבצע כלל את שלב ההגנה על העבודה.

³⁶ בנספח נפרד ימצא פירוט ביצוע ההגנה על העבודה: שאלונים רפלקטיביים / יומני למידה לאורך תהליך העבודה ו/או שאלונים מובנים למפגש בקרה בתום העבודה ו/או שאלות רפלקטיביות לבוחן אישי

³⁷ המורה המנחה או מורה עמית

נספח ה': תבחינים לתעודות הצטיינות על מטלות ביצוע באזרחות, תשע"ב-תשע"ג

תהליך ותנאים להגשת המועמדות:

1. כל בית ספר תיכון המגיש את תלמידיו השנה לשאלון 34118 (מטלות הביצוע באזרחות) יכול להציע מועמדות של קבוצת תלמידים אחת לקבלת תעודת הצטיינות. קבוצת תלמידים יכולה להיות רק מבין אלו שציוניהם ידווחו במועד קיץ תשע"ב.
2. קבוצת התלמידים היא המועמדת תמנה 2 תלמידים ומעלה.
3. התלמידים הונחו על ידי אחד המורים בצוות בית הספר, או על ידי המורה בשיתוף גורם חיצוני נוסף שסייע בתהליך.
4. התלמידים סיימו את העבודה וקיבלו עליה ציון לפני הגשת המועמדות.
5. יחולקו עשר תעודות הצטיינות: בכל מחוז של המשרד תינתן תעודת הצטיינות לעבודה אחת שנכתבה בעברית (סה"כ 7 עבודות: מחוזות צפון, חיפה, מרכז, ת"א, ירושלים+מנח"י, דרום, התיישבות). כמו כן, ינתנו תעודות הצטיינות ל-3 עבודות שנכתבו בערבית (לפחות אחת מהמגזר הדרוזי). בנוסף, תינתן אפשרות לצוות השופטים להעניק תעודות הצטיינות ייחודיות נוספות.
6. העבודות המוגשות לתחרות ישלחו לפיקוח על הוראת האזרחות בדואר, כולל שאלון מלווה לצוות ההוראה, עד לתאריך 10 במאי 2013 (א' סיון תשע"ג). עבודה שלא תגיע עד לתאריך זה, לא תוכל להיכלל בתחרות. במקביל, העבודות והטפסים ישלחו גם בדואר אלקטרוני.
7. צוות השיפוט יכלול נציגי ועדת המקצוע והמדריכים לאזרחות ובראשו יעמוד המפמ"ר לאזרחות. לא יותר למורה שמבית ספרו הוגשו עבודות כמועמדות להשתתף בצוות השיפוט.
8. פרסום העבודות הזוכות יהיה עד לתאריך 20/6/13, י"ב תמוז תשע"ג. תעודות ההוקרה יוענקו לתלמידים במהלך החודשים יוני-יולי בכנסים של המורים לאזרחות, כפי שיתפרסם בהמשך. העבודות הזוכות יועלו לאתרי האזרחות והרשימה תתפרסם בחוזר המפמ"ר לפתיחת תשע"ד.

תבחינים לבחירת עבודות מצטיינות:

צוות השיפוט ידרג את העבודות בהתאם לקריטריונים הבאים:

תנאי סף:

1. עבודה שנכתבה על ידי 2 תלמידים ומעלה.
2. נושא העבודה מתאים להגדרות והמטרות של מטלות הביצוע, כפי שהוגדרו בחוזרי מפמ"ר ובהנחיות הפיקוח על הוראת האזרחות.
3. העבודה בהיקף עד 20 עמודים, וכלולים בה כל החלקים הנדרשים על פי המחוון של הפיקוח על הוראת האזרחות.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

4. העבודה זכתה לציון 80 ומעלה על ידי מורה הכיתה שבדק אותה. במקרה בו התלמידים קיבלו ציונים שונים, לא יפחת אף אחד מהציונים מ-80.
5. העבודה נשלחה במלואה.
6. לעבודה צורף טופס הניקוד שנתן המורה, כולל נימוקים.
7. לעבודה צורף שאלון מלווה שמולא על ידי מורה הכיתה ורכז/ת האזרחות והוא חתום על ידי מנהל/ת בית הספר.

תבחינים לדירוג העבודות :

כל עבודה שעברה את תנאי הסף תנוקד על פי מספר תבחינים המעידים על מצויינות, אשר בכל אחד מהם ניתן לצבור בין 0 ל-10 נקודות :

- א. אוריינות : העבודה כתובה בצורה בהירה, קולחת, בהתאם לדרישות האורייניות (כתיבת טיעון, מיוג מידע, קשר בין חלקי העבודה, וכו').
- ב. תכנים : העבודה מרשימה מבחינת התוכן העיוני שלה, המקורות הביבליוגרפיים והשימוש ב"שפת האזרחות".
- ג. הגשה : העבודה מוגשת בצורה אסתטית, מסודרת, מאירת עיניים.
- ד. בחירת הנושא : הנושא הספציפי של העבודה (הבעיה שנגזרה) בעל חשיבות ציבורית רבה, ייחודיות, או בעל ערך ערכי מיוחד.
- ה. יצירתיות ומקוריות : בביצוע סקירת הספרות ו/או איסוף הנתונים מהשטח.
- ו. יצירתיות ומקוריות : בשלבי הפתרון והתוצר.
- ז. עבודת צוות : שיתוף פעולה בין חברי הקבוצה בביצוע העבודה, ו/או : שיתוף בתהליך עם תלמידים שלא מכיתת הלימוד המקורית, שיש בו ערך חינוכי מוסף (מתוך ביה"ס או מבי"ס אחר).
- ח. מעורבות אזרחית : העבודה הובילה את חברי הקבוצה למעורבות / פעילות אזרחית מעבר לנדרש, ו/או נוצרה מתוך מעורבות חברתית ואזרחית קודמת של התלמידים, תוך חיבור בין הפן המעשי לפן הלימודי.
- ט. התקדמות לימודית ותהליך חינוכי : התהליך הלימודי והחינוכי שעברו התלמידים הביא אותם להתקדמות מרשימה ביחס לנקודת הפתיחה .
- י. רושם כללי.

צוות השיפוט יוכל להתייחס לכל אחד מהקריטריונים בהתאם לעבודה עצמה, לרפלקציה של התלמידים (שתגיע בכתב או במדיה אחרת) ולדיווח של המורים (כנ"ל). במידת הצורך יבקש צוות השיפוט להיפגש עם חלק מהקבוצות.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

שאלון מלווה למורה שתלמידיו כתבו את העבודה :

1. תארי/י בקצרה את תהליך העבודה על מטלות הביצוע שבצעת עם כלל הכיתה, כולל רפלקציה שלך על התהליך.
2. תארי/י בקצרה את תהליך העבודה של הקבוצה, ומהי ההתקדמות של חברי הקבוצה שאתה מזהה בעקבות תהליך הכנת העבודה.
3. תארי/י בקצרה מדוע לדעתך העבודה המוגשת זכאית להוקרה כעבודה מצטיינת.

שאלון מלווה לרכז/ת מקצוע האזרחות בבית הספר :

1. תארי/י בקצרה מה התהליך שבצעתם בצוות המורים לאזרחות סביב מטלות הביצוע בשנה הנוכחית.
2. תארי/י בקצרה את התובנות והמסקנות שלך מתהליך הכנת מטלות הביצוע על ידי התלמידים בשנה זו.
3. תארי/י בקצרה מדוע העבודה המוגשת נבחרה כעבודה מצטיינת מכל העבודות שהוכנו בבית הספר.

אל העבודה המוגשת יש לצרף את טופס מתן הציון לתלמידים, המנומק על ידי המורה וכן טופס למילוי על ידי בית הספר המגיש מועמדות ובו יכללו הפרטים הבאים :

- א. שם בית הספר
- ב. סמל מוסד
- ג. כתובת מדויקת + טלפון + כתובת דוא"ל
- ד. מחוז
- ה. סוג פיקוח
- ו. שם מפקח/ת בית הספר
- ז. שם המנהל/ת
- ח. שם רכז/ת אזרחות + טלפון + כתובת דוא"ל
- ט. שם המורה המלמד/ת + טלפון + דוא"ל
- י. שמות תלמידי הקבוצה + ת"ז + כיתה
- יא. יש לצרף את העבודה עצמה, גם בקובץ word
- יב. יש לצרף את טופס מתן הציון לתלמידים, המנומק על ידי המורה

הטופס, העבודה והשאלונים ישלחו במקביל בדואר וכן לדואר אלקטרוני : ezrachut@education.gov.il

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נספח ו' – רשימת השתלמויות הטמעת 2 יח"ל בפסג"ות ברחבי הארץ תשע"ב
נספח ו' :

רשימת השתלמויות הטמעת עדכונים ושינויים בהוראת יח"ל בפסג"ות ברחבי הארץ בשנה"ל תשע"ג
כל ההשתלמויות בפסגות, בהיקף 28 שעות ויחלו בחודש נובמבר, בין השעות 16:15 ל 19:30.
ניתן להרשם באתרי הפסגה.
פרטים נוספים ייתפרסמו בחוזר הבא.

<u>יישוב</u>	<u>קהל יעד</u>	<u>מדריך מרכז</u>
<u>אילת</u>	<u>חט"ע</u>	<u>איה פריצקי</u>
<u>אשדוד</u>	<u>חט"ע</u>	<u>בלהה אלפרסון</u>
<u>באר-שבע</u>	<u>חט"ע</u>	<u>דורית גזית</u>
<u>בקה – אלגרביה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>אשרף סביחאת</u>
<u>בת-ים</u>	<u>חט"ע</u>	<u>סימה רוזיליו ואיתי אדרי</u>
<u>הרצליה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>עפרה כדורי</u>
<u>חדרה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>חיה קירמאיר</u>
<u>חיפה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>גלית ארנון</u>
<u>חיפה</u>	<u>חט"ב</u>	<u>סימה רוזיליו</u>
<u>טייבה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>עוסמאן סרסור</u>
<u>טמרה</u>	<u>חטב</u>	<u>חיתאם אשקר</u>
<u>ירושלים</u>	<u>חט"ע</u>	<u>ענת פיק וציפי כהן</u>
<u>ירכא</u>	<u>חט"ע</u>	<u>מוניר עטאר</u>
<u>מודיעין</u>	<u>חט"ע</u>	<u>נורית צרפתי</u>
<u>נצרת</u>	<u>חט"ע</u>	<u>חיתאם אשקר ואשרף סביחאת</u>
<u>נתניה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>שושי יצחקי</u>
<u>סכנין</u>	<u>חט"ע</u>	<u>אשרף סביחאת</u>
<u>עכו</u>	<u>חט"ע</u>	<u>שרה גוטמן</u>
<u>עפולה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>חיה קירמאיר</u>
<u>פתח-תקווה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>אסתר בוכניק</u>
<u>קצרין</u>	<u>חט"ע</u>	<u>אתי אבו-חצירה</u>
<u>קריית-מוצקין</u>	<u>חט"ע</u>	<u>שרה גוטמן</u>
<u>קריית-שמונה</u>	<u>חט"ע</u>	<u>אתי אבו-חצירה</u>
<u>ראשון-לציון</u>	<u>חט"ע</u>	<u>בלהה אלפרסון</u>
<u>רמת-גן</u>	<u>חט"ע</u>	<u>אתי אדרי וסימה רוזיליו</u>
<u>רמת-גן (ליווי חדשים)</u>	<u>חט"ע</u>	<u>שאול וויגארט</u>
<u>רמת-גן</u>	<u>חט"ב</u>	<u>סימה רוזיליו</u>
<u>שפרעם</u>	<u>חט"ע</u>	<u>חיתאם אשקר</u>

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
 רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נספח ז' - כיתת מצטיינים לכתיבת עבודות גמר באזרחות

בחודש אוקטובר 2012 יפתח המחזור השני של כיתת מצטיינים לכתיבת עבודות גמר במקצוע אזרחות, בכנסת ישראל. עלות התכנית השנתית לתלמיד – 300 ₪ בלבד.

שותפים להקמת והובלת הכתה - **משרד החינוך**: המזכירות הפדגוגית / הפיקוח על לימודי אזרחות, המינהל הפדגוגי / הפיקוח על עבודות גמר, **הכנסת** – מרכז המבקרים ומרכז המחקר והמידע והמכללה לאיכות השלטון.

פעילות הכיתה כוללת מפגשים לימודיים, סיורים ומפגשים עם בעלי תפקידים בכירים בכנסת, חשיפה לחומרי מחקר וארכיון, צפייה בדיוני ועדות בכנסת והנחיה אישית על ידי מנחים מקצועיים, חלקם מקרב חוקרי המרכז למידע ומחקר של הכנסת.

הכיתה תהא פתוחה לכל תלמידי יא' מרחבי הארץ המעוניינים לכתוב עבודת גמר באזרחות ותשקוד על מחקר בשילוב התנסות אזרחית אקטיבית בכנסת. הכנסת תהווה עבור התלמידים "מעבדת מחקר" מתקדמת – והתלמידים יבססו את מחקרם על ידע תיאורטי מתחום האזרחות בשילוב נתונים וממצאים מהשדה המחקרי – המתרחש בכנסת.

כעשרה מפגשי לימוד ו"מעבדה" כלליים ואישיים יתקיימו במועדים שונים – במהלך חודשים אוקטובר 2012 - ינואר 2013. לאחר אישור הצעת העבודה ע"י הפיקוח על האזרחות יבססו התלמידים את הקשר עם המנחים על פי תכנית אישית עד למועד הגשת העבודה (דצמבר 2013). בד בבד עם מפגשים כיתתיים שיתקיימו רובם ככולם בימי חופשה מהלימודים.

מפגש הסברה מפורט יתקיים ביום רביעי, ר"ח חשוון תשע"ג, 17/10/2012 בכנסת

לפרטים נוספים ואישור כניסה למפגש הראשון: bagrutknesset@gmail.com

תנאי בסיסי להשתתפות בתכנית :

עבודות הגמר יבוצעו לפי הוראות ודרישות משרד החינוך ובתיאום עם הפיקוח על עבודות הגמר והפיקוח על לימודי האזרחות, **עבודת הגמר באזרחות תכתב בנוסף להיבחנות בבחינת הבגרות בהיקף 2 יח"ל ולא במקומה**. התלמידים המתאימים להשתתף בתכנית הם אלו אשר "שפת האזרחות" שגורה על לשונם, והם מעוניינים לקחת חלק פעיל **במחקר אקטיבי ומחייב ובהליך כתיבת עבודת הגמר במהלך שנות לימודיהם** האחרונות בתיכון.

מודל העבודה של כיתת המצטיינים:

כתיבת עבודת הגמר בהיקף של 5 יח"ל מהווה שילוב של מיומנויות חקר וחשיבה על בסיס ידע רחב בתחום הדעת. היא כוללת רכישת מיומנות אישית של מחקר, למידה עצמאית, כתיבה באיכות גבוהה עמידה בלוח זמנים ומחויבות אישית גבוהים ביותר.

היות ועבודת גמר כמות מוגברת לכל דבר ועניין ובתי הספר הם אלו המגישים את הצעות ועבודות התלמידים לאישור משה"ח – רכזת התוכנית תעמוד בקשר שוטף ורציף עם האחראים על עבודות הגמר במשרד החינוך ועם מורה המקצוע בבית הספר. **תפקיד האחראי** יהיה לוודא את העמידה במטלות הבית

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

ספריות במקצוע האזרחות וכן עמידה בלוחות הזמנים המחייבים את הגשות ההצעה והעבודה – באמצעות מערכת המיחשוב הבית ספרית.

רכז מקצוע/מורה אזרחות יהיה שותף פעיל בהנחיית התלמידים הכותבים את עבודת הגמר ויעבוד בשיתוף פעולה עם המנחים המקצועיים לאורך כל תקופת התכנית - בכדי להובילם להגשת עבודה ראויה ומקצועית. בנוסף, בית הספר מתחייב מצידו לוודא כי התלמיד לא ינוק בשום שלב, בין אם יבחר להפסיק את התכנית ובין אם אנו נבחר לעשות זאת, והוא יעמיד לרשות התלמיד את האופציה להיבחן במגמה מורחבת אחרת – על מנת שלא להותירו נטול מגמה מורחבת כלל.

ברצוננו להדגיש כי ללא מחויבות בית ספרית זו של עבודה משותפת ומתואמת – לא נוכל לקיים את התכנית כראוי, ולכן זהו תנאי קבלה ראשון במעלה.

מודל העבודה של כיתת המצוינות לכתיבת עבודות גמר במקצוע האזרחות בכנסת, מציע שילוב של **עבודה קבוצתית ועבודה פרטנית**.

במסגרת העבודה הקבוצתית יתכנסו התלמידים לעשרה מפגשים קבוצתיים חלקם יתקיימו בכנסת וחלקם יתקיימו בבית המכללה לאיכות השלטון בירושלים. המפגשים יתקיימו הן בימי חופשה מהלימודים והן בימי לימודים (בהתאם לימי פעילותה של הכנסת). כל מפגש יכלול לימוד תוכן רלוונטי למחקרים ולימוד מיומנויות הקשורות לכתיבת העבודה, כמו גם חשיפה לתחומי ידע ומחקר אפשריים בכנסת. כמו כן יתווספו ללמידה מפגשים חווייתיים – שיכללו בין היתר: סיורים, מפגשים עם ח"כים, צפייה בפעילות ועדות הכנסת, היכרות עם עבודת היחידות המקצועיות השונות של הכנסת הרלוונטיות לתכנית.

את בניית תכנית ההכשרה יוביל מרכז המבקרים של הכנסת – בתיאום עם יתר שותפי התכנית. מפגשים אלו יתקיימו בצורה מרוכזת ואנו ניידיע את בתי הספר על מועדי המפגשים מראש. עבודה זו תעשה לצד **עבודה פרטנית** מנחה-תלמיד, שתכליתה הכשרת התלמיד לתחומי מחקר מתקדמים, סיוע באיסוף החומר הרלוונטי ועיבודו עד הגשת עבודת גמר מגובשת.

לוח הזמנים המתוכנן ודרכי ההתקשרות עם הנהלת התכנית:

1. יום חשיפה ואוריינטציה – ביום רביעי, ר"ח חשוון תשע"ג 17/10/2012, נקיים יום חשיפה במשכן הכנסת. **בתי הספר, על דעת מורי האזרחות, מחנכים ורכזי השכבות – יאתרו את התלמידים המתאימים לתכנית ויעודדו אותם להגיע ביום זה לכנסת. מפת דרישות ביטחוניות נוכל לאשר כניסה רק לאלו שירשמו באמצעות המייל:** bagrutkneset@gmail.com

2. תהליך קבלת תלמידים - במהלך חודש אוקטובר 2012 - נראיין ונקבל מבין התלמידים המעוניינים את המתאימים, ונרכיב כיתה הטרוגנית ומחויבת למחקר אקטיבי.

3. לוח זמנים : - במהלך חודשים אוקטובר 2012 – ינואר 2013 שנה"ל תשע"ג, נקיים את **תכנית המפגשים הקבוצתיים** בכדי להכין את הצעת המחקר. מיד לאחר אישור ההצעה יעבדו התלמידים **בעבודה פרטנית** עם המנחים האישיים שלהם, עד להשלמת המחקר וכתיבתו, ולהגשתו במועד הקבוע – דצמבר של כיתה יב' (2013). במהלך תקופה זו יתקיימו גם מפגשים קבוצתיים על מנת לעקוב מקרוב אחר התקדמות המחקרים ובכדי להעניק תמיכה מתודולוגית לתלמידים.

מדריכת התוכנית מטעם הפיקוח על הוראת האזרחות היא: רוחמה וילשטיין,

רכזת התוכנית היא עידית רובין

נשמח לענות על שאלותיכם ולעמוד עמכם בקשר,

בדוא"ל: bagrutkneset@gmail.com או בנייד: 0506310033

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

נספח ח' – רשימת המדריכים לשנת תשע"ג

מ"מ מפמ"ר אזרחות אלירז קראוס,

דוא"ל elirazkr@education.gov.il

טלפון משרד החינוך: 02-5603588

דוא"ל משרד החינוך: ezrachut@education.gov.il

בלהה גליקסברג, מפמ"רית היסטוריה ואזרחות בחמ"ד, 050-6282363

דוא"ל: bilhagl@education.gov.il

רשימת המדריכים בעמודים הבאים

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفطيش على تعليم المدنيات

שם המדריך	טלפון בית	נייד	דוא"ל
מחוז צפון + התישבותי			
אתי אבו חצירה		052-2851799	etiabu@adm.telhai.ac.il
חיה רייפן		050-5223062	reifen@hanatziv.org.il
חיתאם אשקר		050-9946772	raadashkar3@gmail.com
וליד חוש			Waleed_housh@hotmail.com
מחוז חיפה			
גלית ארנון	04-8419697	052-3232231	afik_gal@netvision.net.il
חיה קירמאיר	04-6208420	054-4669044	dkirmayer@nana10.co.il
מחוז תל אביב			
אתי אדרי	03-5345657		etyedery@gmail.com
סימה רוזיליו	08-9761408	054-6113882	simarozilio@gmail.com
שושי יצחקי	09-8610278	050-9511052	shoshiyi@gmail.com
מחוז מרכז			
שושי יצחקי	09-8610278	050-9511052	shoshiyi@gmail.com
בלהה אלפרסון	03-9658858	050-7766163	billhaa@cet.ac.il
עוסמאן סרסור	03-9071425	050-7226004	oshmana@hotmail.com
מחוז ירושלים ומנח"י			
ענת פיק		054-8140050	dvash123@gmail.com
ציפי כהן	02-5710598	052-2380238	Tzipit10@walla.co.il
איה פריצקי		052-5945947	aya.paritsky@gmail.com
מחוז דרום + התישבותי דרום			
שוש מור		052-2710636	shoshmor7@googlemail.com
בלהה אלפרסון	03-9658858	050-7766163	billhaa@cet.ac.il
אהרון שוסטק	08-6510362	052-3265909	shostaka@walla.com
דורית גזית	08-9911420	054-6614420	dorit@mishmarhanegev.org.il
סאמי אבו בדר		054-8081420	sambaders@walla.co.il
המנהל לחינוך התיישבותי – חמ"ד			
רוחמה גבל	02-5860978	054-4884801	gebelru01@gmail.com
ורדה שלום	09-7663871	050-7920629	vardashalom@walla.com
מחוז דרום חמ"ד			
עדנה ביתן	08-9930756	054-6373755	ednabi7@walla.com

עדכונים נוספים יפורסמו בחוזר הבא

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
 רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

מדריך מרכז ארצי מגזר דרוזי וצרקסי			
muniratar@hotmail.com	052-4390181	04-9967615	מוניר עטאר
חטיבת ביניים			
simarozilio@gmail.com	054-6113882	08-9761408	סימה רוזיליו
חטיבת ביניים – מגזר ערבי			
raadashkar3@gmail.com	050-9946772		חיתאם אשקר
מדריכי חינוך לחשיבה (מטלות ביצוע)			
osnat57@gmail.com	050-6887759	08-8573317	אסנת סברון
מדריכה ארצית מטלות ביצוע משותפות			
gebelru01@gmail.com	054-4884801	02-5860978	רוחמה גבל
אזרחות מוגבר: מגמת 5 יחידות באזרחות			
tseela74@gmail.com	052-6991196	07-77292535	צאלה שחם
מדריכת שלהב"ת ואזרחות (שילוב אוריינות)			
ofralez@walla.com	050-5911562	03-9013257	עפרה כדורי
השתלמויות, רישיונות הוראה, חינוך מיוחד			
shoshiyi@gmail.com	050-9511052	09-8610278	שושי יצחקי
מעריכי בחינות בגרות, עולים חדשים, אתר המפמ"ר, ליקויי למידה			
nurit.tsarfati@gmail.com	054-4644391	08-9703255	נורית צרפתי
מדריכים של פרויקט חקר – 2 יחידות לימוד			
wilstein.hr@gmail.com	052-3319812		רוחמה וילשטיין
מדריך תקשוב			
kaplandvir@gmail.com	0508292860		דביר קפלן
מנחה – רשת אורט			
navot-e@inter.net.il	050-5406092	02-5333781	חוה נבות
מנחה - רשת אמי"ת			
dgfire@walla.com	050-9321276	03-9321275	דוד פייער

[עדכונים נוספים יפורסמו בחוזר הבא](#)